Ιστορικές και κοινωνιολογικές μορφές του κυπριωτισμού

(Το Κυπριακό Υπόλοιπο)

1996

Αδημοσίευτη Κοινωνιολογική Εργασία του Ανδρέα Παναγιώτου

Ανεπίσημη Ηλεκτρονική Έκδοση (2018)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Ιστορικες και κοινωνιολογικες μορφες του Κυπριωτισμου

" Υπαρχουμε; Τι αποδειξη εχουμε;" **Edward Said**

" Ο γιατρος πιστεψε υπερβολικα σε εκεινες τις ευλογημενες γραπτες εκμυστηρευσεις μου, που δεν εννοει να μου δωσει πισω γιατι θελει να τις ξαναδιαβασει. Θεε μου ! Εκεινος σπουδασε μονο ιατρικη γι' αυτο αγνοει τι σημαινει για μας , που μιλαμε και δεν γραφουμε διαλεκτο, να γραφουμε ιταλικα. Καθε λεξη μας στη γλωσσα της Τοσκανης ειναι και ενα ψεμα. Να ηξερε με τι ευχαριστηση διηγομαστε πραγματα που ξερουμε πως να πουμε , ενω αποφευγουμε αλλα για τα οποια θα επρεπε να ανατρεξουμε σε λεξικο ! Μ' αυτο το κριτηριο διαλεγουμε τα σημαντικα γεγονοτα της ζωης μας. Η ζωη μας θα ειχε τελειως διαφορετικη οψη αν τη διηγομασταν στη διαλεκτο μας ."
Η Συνειδηση του Ζηνωνα, Italo Svevo

Ο ορος κυπριωτισμος ειναι νεολογισμος - δεν εχει χρησιμοποιηθει ευρυτερα και μονο αυτη τη δεκαετια , του 90, αρχισε να χρησιμοποιηται καπως . Ο ορος κυπριακη συνειδηση, θα μπορουσε να χρησιμοποιηθει για να περιγραψει τα φαινομενα τα οποια απτονται της προβληματικης της κυπριακης ταυτοτητας. Αυτος ο ορος εχει μια ιστορικοτητα εφοσον αρχισε να χρησιμοποιειται απο την δεκαετια του 60. Ομως και αυτος ο ορος υπηρξε ουσιαστικα ενας αρνητικος ορος , ο οποιος εμφανιστηκε σαν μορφη κατηγοριας εναντια στη προσπαθεια εμπεδωσης της ανεξαρτησιας. Η κυπριακη συνειδηση σαν ορος εχει ,ομως, δυο θετικες αναλυτικες ακαδημαικες αναφορες - των Θ. Παπαδοπουλου και του Α. Ατταλιδη. Ομως ακομα και αυτος ο ορος καλυπτει στη καλυτερη περιπτωση , τα τελευταια 30-40 χρονια.

Ιδου λοιπον το πρωτο ερωτημα : **Υπηρξε μια εμπειρια που να διαφοροποιει τους Κυπριους σε βαθμο που να χρειαζεται ενας ιδιαιτερος ορος αναλυσης αυτης της κυπριακης αυτονομιας ;**

Το ζητημα της κυπριακης ταυτοτητας εχει την ιδιομορφια των εξομολογησεων του Ζηνωνα στο μυθιστορημα του Svevo.. Η εκφραση και καταθεση τους δεν φαινεται κατ'αναγκη να αντιστοιχει με την ιστορικη εμπειρια - ακομα και με τα κραυγαλεα γεγονοτα των δρομων σε περιοδους κοινωνικης εντασης. Παρατηρει λ.χ. ο Ατταλιδης για την περιοδο 1960-74: "Υπαρχει ενα παραδοξο στο γεγονος οτι ενω υπηρχαν οι ισχυρες εξωτερικες και εσωτερικες προυποθεσεις για την αναδυση μιας "κυπριακης συνειδησης" , αυτη η συνειδηση, παρα το οτι ηταν πλατεια διαδομενη σαν προσωπικη αποψη και το οτι εμπεριεχοταν σε πολλες πραξεις της κυβερνησης, εντουτοις δεν εκφραστηκε δημοσια σαν ιδεολογια η οποια να δεσμευει καποια πολιτικη ομαδα."

Ιδου λοιπον και το δευτερο ερωτημα - το οποιο βεβαια προυποθετει μια θετικη απαντηση στο πρωτο : Αν η Κυπριακη συνειδηση η ο κυπριωτισμος (αναλογως του ποιου ορου θα επιλεξουμε πιο κατω) δεν εκφραστηκαν σε διαφορες περιοδους δημοσια , πως μπορουμε να τεκμηριωσουμε την υπαρξη τους και πως θα πρεπει να ερμηνευσουμε αυτη τη διγλωσια δημοσιου και μη λογου -και τελικα **σε ποια μορφη εκφραστηκε αυτη η μορφη ταυτοτητας ;**

Το τριτο ερωτημα ερωτημα απορρεει απο το δευτερο - **Τι ειδους ταυτοτητα ειναι η κυπριακη** στο βαθμο που η εμφανιση της δεν ακολουθει τους συνηθισμενους τροπους εκφρασης για μια εθνικη ιδεολογια; Ειναι εθνικη ιδεολογια; Αν οχι τι ειδους ταυτοτητα ειναι;

Στο κειμενο που ακολουθει θα χρησιμοποιησω τον ορο **Κυπριωτισμος** για να περιγραψω την ιστορικη εμπειρια της κυπριακης νεωτερικοτητας σαν συστεμικο φαινομενο. Ο ορος θα αναφερεται με αυτη την εννοια σε αντικειμενικα (παρα υποκειμενικα) φαινομενα - στο πλαισιο μεσα στο οποιο

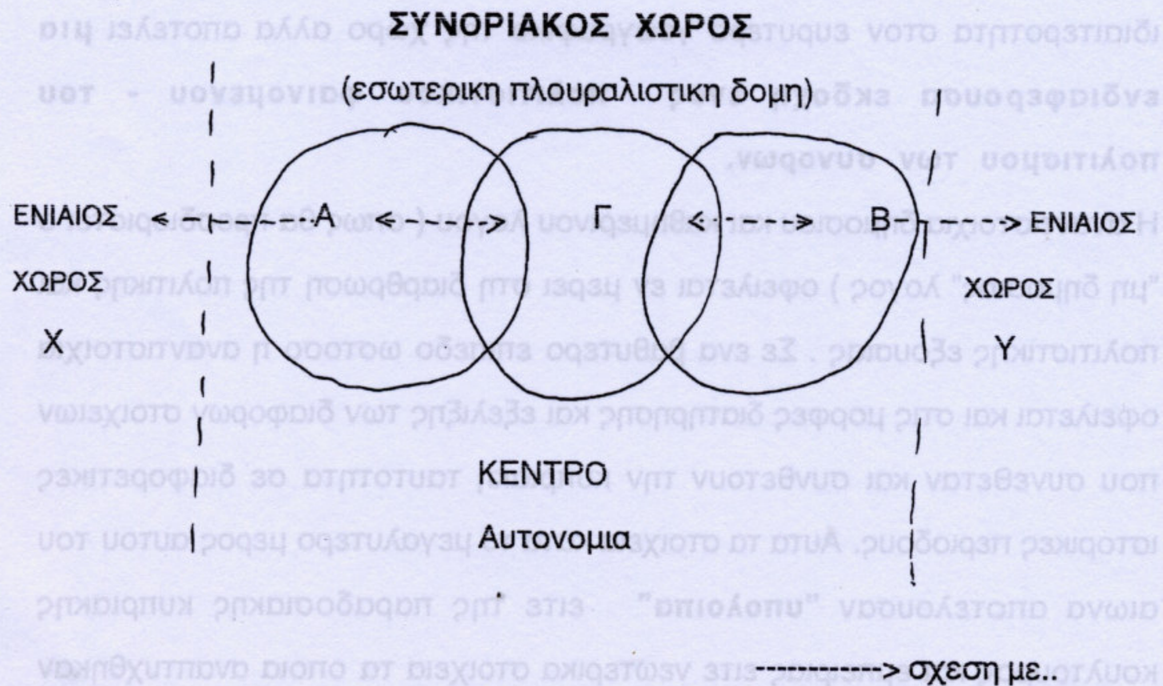
λειτουργησαν οι μοντερνοι κυπριοι περα απο τις συγκεκριμενες ταυτισεις τις οποιες προβαλαν σε συγκεκριμενες ιστορικες στιγμες. Η συστεμικη μορφη του φαινομενου αναγεται ,οπως θα υποστηριξω πιο κατω, στη γεω-πολιτικη θεση του νησιου σαν γεφυρας/συνοριακου χωρου στη μοντερνα εποχη. Σε αυτα τα πλαισια η συλλογικη εμπειρια των Κυπριων οχι μονο εχει μια ιδιαιτεροτητα στον ευρυτερο γεωγραφικο της χωρο αλλα αποτελει **μια ενδιαφερουσα εκδοχη ενος πολιτιστικου φαινομενου - του πολιτισμου των συνορων.**

Η αναντιστοιχια δημοσιου και καθημερινου λογου (οπως θα προσδιοριστει ο "μη δημοσιος" λογος) οφειλεται εν μερει στη διαρθρωση της πολιτικης και πολιτιστικης εξουσιας . Σε ενα βαθυτερο επιπεδο ωστοσο η αναντιστοιχια οφειλεται και στις μορφες διατηρησης και εξελιξης των διαφορων στοιχειων που συνεθεταν και συνθετουν την κυπριακη ταυτοτητα σε διαφορετικες ιστορικες περιοδους. Αυτα τα στοιχεια κατα το μεγαλυτερο μερος αυτου του αιωνα αποτελουσαν **"υπολοιπα"** ' ειτε της παραδοσιακης κυπριακης κουλτουρας και εμπειριας ειτε νεωτερικα στοιχεια τα οποια αναπτυχθηκαν κατα την περιοδο της Βρεττανικης αποικιοκρατιας , και τα οποια δεν αφομοιωθηκαν/ισοπεδωθηκαν απο την πολιτιστικη αποικιοκρατια του ελληνικου και του τουρκικου κρατους και του διαχωρισμου που προωθησαν οι αντιστοιχοι εθνικισμοι . Ειναι αυτα τα " υπολοιπα" που αποτελεσαν τη βαση για τη αναπτυξη της Κυπριακης συνειδησης τη δεκαετια του 60 μεσα στο νεωτερικο πλαισιο της ανεξαρτησιας.

Στα πιο πανω πλαισια η κυπριακη ταυτοτητα θα προσδιοριστει σαν βασικα πολιτιστικη/ethnic με δυο εμμεσες μορφες δομικης πολιτικης εκφρασης - τη φιλελευθερη αστικη και τη εργατικη σοσιαλιστικη - μεχρι το 1960. Στη πρωτη περιοδο της Κυπριακης Δημοκρατιας (1960-74) το "ανεξαρτησιακο" κινημα των Ε/Κ υπερ του Μακαριου εδωσε μια δυναμικη (εστω και χωρις δημοσια μανιφεστα) μορφη πολιτικης εκφρασης στη Κυπριακη Συνειδηση. Μετα το 74

υπηρξε μια πιο ανοιχτη μορφη πολιτικης εκφρασης της Κυπριακης Συνειδησης τοσο αναμεσα στους Ε/Κ οσο και αναμεσα στους Τ/Κ.

Στο κειμενο που ακολουθει ο ορος κυπριωτισμος θα χρησιμοποιειται σαν συστεμικη αναφορα που θα περιλαμβανει το ακολουθο μοντελο:

Στο πιο πανω πλαισιο η ομαδα-φορεας (carrier group) αυτου του πολιτιστικου πλαισιου θα ειναι η ενδιαμεση ομαδα Γ ο προσδιορισμος της οποιας υποκειται στις συγκεκριμενες ιστορικες συνθηκες.

Ο ορος Κυπριακη συνειδηση θα χρησιμοποιηθει για το καταστασιακο επιπεδο αναλυσης το οποιο συμπεριλαμβανει και τον τομεα της καθημερινοτητας.

Ο ορος Κυπροκεντρικα κινηματα/τασεις θα χρησιμοποιηθει για δομικα φαινομενα στη πολιτιστικη και τη πολιτικη σφαιρα τα οποια εκφραζουν ειτε το συστεμικο ρολο της ομαδας Γ ειτε μορφες της κυπριακης συνειδησης ειτε και τα δυο (διαδοχικα στις περιοδους υπο συζητηση : Ρωμιοι, Αριστεροι, Νεοκυπριοι).

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΣΥΣΤΕΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ : Κυπριωτισμος - συνοριακος πολιτισμος
Πλουραλισμος και το διακυβεβώμενο κεντρο

ΔΟΜΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ : Κυπροκεντρικα κινηματα/ τασεις στη πολιτικη
και τη κουλτουρα. - carrier groups.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΑΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ : Κυπριακη συνειδηση
Υπολοιπα απο την εθνικιστικη διαιρεση
και την πολιτιστικη αποικιοκρατια

Για να μελετησει καποιος τη εκφραση κυπροκεντρικων τασεων θα πρεπει να προσδιορισει τα συμπτωματα αυτων των εκφρασεων. Στη περιοδο που συζητουμε υπαρχουν 2 ευδιακριτα κριτηρια :

α) Διαφοροποιηση απο τους 2 αντιμαχομενους εθνικισμους και υποστηριξη μορφων πολιτικης αυτοτελειας, αυτονομιας η ανεξαρτησιας στη πολιτικη σφαιρα .

β) Υπερασπιση και προωθηση μορφων της κυπριακης κουλτουρας (λ.χ. γλωσσα, παραδοση συμβιωσης των δυο κοινοτητων) οι οποιες δεν μπορουν να αφομοιωθουν στους κυριαρχους εθνικους λογους και οι οποιες συνθετουν με αυτη την εννοια " πολιτιστικα υπολοιπα"

Στην εργασια που ακολουθει θα γινει μια προσπαθεια να αναλυθει η Κυπριακη εμπειρια της νεωτερικοτητας με βαση 2 αξονες :

1) την διαμορφωση των γεωπολιτικων δεδομενων που χαρακτηρισαν αυτη την εποχη σε σχεση με το καθεστως της Κυπρου σαν συνοριακου χωρου.

2) Των μεταλλαγων της ταυτοτητας των Κυπριων - με αναφορες στη διαμορφωση της συχρονης πολιτικης σκηνης στη Κυπρο και πολιτιστικων τασεων που διασταυρωθηκαν με τους πολιτικους διαχωρισμους.

Στο πρωτο μερος θα γινει μια θεωρητικη αναλυση των ζητηματων της ταυτοτητας για να διαμορφωθει το αναλυτικο πλαισιο . Στο δευτερο μερος θα γινει μια αναφορα στη εξωτερικη και εσωτερικη διαμορφωση της Κυπρου σαν συνοριακου χωρου τον 19ο αιωνα. Στο τριτο μερος θα γινει μια ιστορικη αναλυση της διαμορφωσης των ταυτοτητων στην Κυπρο τον 20ο αιωνα.

1. Το αναλυτικό πλαίσιο: Η προβληματική της ταυτότητας.

Η έννοια της ταυτότητας δεν είναι δυστυχώς εύκολο να προσδιοριστεί. Στην απλούστερη της μορφή η έννοια της ταυτότητας παραπέμπει στον διαχωρισμό του εγώ/εμείς απο κάποιον αλλον/αλλους - άνδρας/γυναίκα, νέος/γέρος, ανθρωπος/ζώα. Σ΄ αυτά τα πλαίσια η δήλωση "είμαι....." προϋποθέτει επίσης την δήλωση "..... που σημαίνει, δεν είμαι". Αυτός ο βασικός δυϊσμός εννοιών (είναι-δεν είναι, εαυτός-άλλος) είναι βασικό χαρακτηριστικό της ανθρώπινης κουλτούρας όπως τουλάχιστον ισχυρίζεται η δυτική ανθρωπολογία (Levi Strauss). Ανάλογη προβληματική εμφανίζεται και στην κοινωνιολογία και την ψυχολογία.

1. Η ταυτότητα στο καταστασιακό επίπεδο.

Η μικρο-κοινωνιολογία (Mead, Charon) τονίζει ότι η εμφάνιση της έννοιας του εαυτού και της ταυτότητας είναι μιά κοινωνική διαδικασία (process) μέσω της οποίας το άτομο αρχίζει να αντιλαμβάνεται τον εαυτό του σαν κοινωνικό αντικείμενο (social object) - σαν αντικείμενο του νοήματος που δίνουν αρχικά οι άλλοι "Μαθαίνουμε ποιοί είμαστε μέσα απ΄ τις αντιδράσεις των άλλων προς εμάς. Οι άλλοι μας προμηθεύουν με όνομα και μας προμηθεύουν με το νόημα το οποίο συνδέεται με το σύμβολο. Μας

εντάσσουν σε διάφορες κατηγορίες με διάφορους τρόπους - σαν βρέφος, σαν αγόρι κλπ. Στην βάση της ένταξής μας σε διάφορες κατηγορίες περιμένουν συγκεκριμένη συμπεριφορά απο εμάς. Ο τρόπος με τον οποίο συμπεριφέρονται προς εμάς καθορίζει τον "εαυτό" μας εντάσσομεν το εαυτό μας στις κατηγορίες που μας εντάσσουν αυτοί και συμπεριφερόμαστε με τρόπους που αρμόζουν στο τί οι άλλοι περιμένουν απο εμάς". (p.65)

Σ αυτά τα πλαίσια η ταυτότητα καθορίζεται μέσα απο μιά δυναμική διαδικάσία όπου οι ορισμοί των Αλλων (labelling) γίνονται αντικείμενο ερμηνείας (και πορεία πράξης) για τα άτομα. Η ταυτότητα γίνεται, με αυτήν την έννοια, ένα πεδίο διαπραγμάτευσης (negotiation) ανάμεσα στο άτομο και τον Αλλο/ους οι οποίοι προσδιορίζουν (label) το ρόλο του ατόμου. Στο κοινωνικό πλαίσιο το άτομο καθορίζει την ταυτότητα του σε σχέση με τους σημαντικούς Αλλους και "ομάδες αναφοράς" (reference group).

* "Οι ταυτότητες είναι προσδιορισμοί/ταπέλλες (labels) οι οποίες χρησιμοποιούνται όχι απο όλους τους άλλους αλλά απο ομάδες αναφοράς (reference groups) και σημαντικούς άλλους (significant others) του ατόμου. Και αυτές οι ταυτότητες αποκτούν κεντρική σημασία για μας όσο περνά ο καιρός καθώς η επαφή μας τους επαναεπιβεβαιώνει ξανά και ξανά. Επιπρόσθετα, όπως αποδεικνύει ο Stone, όχι μόνο μανθαίνουμε απο άλλους ποιοί είμαστε, όχι μόνο ανακοινώνουμε στον εαυτό μας ποιοί είμαστε καθώς επικοινωνούμε, αλλά επίσης ανακοινώνουμε ποιοί είμαστε σ΄ αυτούς με τους οποίους ερχόμαστε σε επαφή. Ετσι η επαφή είναι μιά αμφίδρομη διαδικασία μέσα απο την οποία οι άλλοι μας προσδιορίζουν/ταυτίζουν και εμείς επηρεάζουμε τους Αλλους να μας ταυτίζουν με τρόπους που επιθυμούμε". (p.77).

Αυτή η έννοια της ταυτότητας σαν πεδίο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στον εαυτό, τις ομάδες αναφοράς και τους σημαντικούς Αλλους του ατόμου, χρησιμοποιείται συχνά σε κοινωνιολογικές έρευνες της καθημερινότητας. Θα μπορούσα να αναφερθώ και σε ψυχολογικά μοντέλα όπου η έννοια της ταυτότητας είναι αντικείμενο διαπραγμάτευσης ανάμεσα στο εγώ και τον Αλλο/ους. Ομως, αυτές οι ερμηνείες φαίνονται να έχουν ένα εγγενές πρόβλημα σε σχέση με το αντικείμενο της έρευνας μας εδώ. Αυτές οι προσεγγίσεις, ανκαι είναι σημαντικές για την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το άτομο δίνει νόημα στις πράξεις/σκέψεις του, αδυνατούν να ερμηνεύσουν ευρύτερα ιστορικά φαινόμενα - όπως τουλάχιστον υποστηρίζεται ότι είναι η "εθνική ταυτότητα". Ομως αυτή η ανάλυση ~~η οποία~~ οδηγεί στην ανάλυση/καταγραφή των βιωμένων εμπειριών των ανθρωπων και τις σχεσεις τους με τους άλλους - στην ανίχνευση του "stock" των βιωμάτων και αναφορών του ατόμου όπως το ονομάζει χαρακτηριστικά ο Schultz. Είναι απ' αυτόν τον χώρο που πηγάζουν οι κύριες αναφορές πολλών σύγχρονων ethnic κινημάτων. Στην συγκεκριμένη περίπτωση της Κύπρου ο εννοιολογικός διαχωρισμός (στο καθημερινό-καταστασιακό επίπεδο) ανάμεσα στον Κυπραίο και τον καλαμαρά (ένας διαχωρισμός σχεδόν απαγορευμένος, τουλάχιστον στην μορφή, στον επίσημο δημόσιο λόγο) και η σύγκριση της γλώσσας

Ένα στοιχείο διαφοροποίησης Κυπρίων και Ελλήνων είναι χαρακτηριστικά αυτών των διαδικασιών το μικρο-κοινωνικό επίπεδο.

2. Το έθνος σαν μοντέρνα δομική κουλτούρα του συγκεντρωτικού κράτους.

Οι υποστηριχτές της εθνικής ιδεολογίας απο τον 19ο αιώνα (οπότε αρχίζει ο εθνικός λόγος να αποκτά κυρίαρχη μορφή) υποστήριζαν ότι τα έθνη είναι ιστορικές κατηγορίες κοινωνικών φαινομένων οι οποίες αναπτύσσονται στον χρόνο απο την πρωτόγονη φυλή στο μοντέρνο εθνος-κράτος σε μιά διαδικασία που παραλληλίζεται συχνά με την ανάπτυξη του ανθρώπου απ' την παιδικότητα στην ωριμότητα. Η θεωρία/ιδεολογία του έθνους συνδύαζε στοιχεία του Ρομαντικού κινήματος (ταύτιση με την φύση, έμφαση στην μυθολογία και το συναίσθημα παρά στον ορθολογισμό) με αρκετά στοιχεία του τότε επιστημονικού λόγου. Το τελευταίο τείνει να ξεχνιέται σήμερα μετά την εμπειρία του ναζισμού και το σημερινό πολιτιστικό κλίμα στις κοινωνικές επιστήμες (αποδόμηση/deconstruction, και τον σκεπτικισμό απέναντι στις Μεγάλες Αφηγήσεις/master narratives). Τον 19ο αιώνα όμως και σ΄ ένα μεγάλο μέρος του 20ού ολόκληρες στρατιές επιστημόνων της τότε εποχής αποδέχονταν ασυζητητί το μοντέλο/paradigm του έθνους και αναλώνονταν στην συλλογή στοιχείων για να το στηρίξουν. Ετσι οι λαογράφοι (σαν πρώϊμοι δυτικοί ανθρωπολόγοι) κατέγραφον στοιχεία, παραδόσεις και θρύλους αγροτών (βαρβάρων ιθαγενών της υπαίθρου - ενός προηγούμενου ιστορικού σταδίου, φωτα την εξέλιξη αφηγησία) για να τεκμηριώσουν την ανέλιξη του έθνους. Οι ιστορικοί χρησιμοποιούσαν το έθνος σαν αναλυτική μονάδα - το ίδιο και οι πολιτικοί επιστήμονες. Το ότι η ναζιστική επιστήμη χρησιμοποιούσε μετρήσεις κρανίων για να αποδείξει την ανωτερότητα της Αρειας φυλής, έχει απομονωθεί σαν ιδιάζουσα περίπτωση, αγνοώντας το γεγονός ότι η λογική της βιολογικής (και αιματολογικής) διαφοράς των εθνών εθεωρείτο πρίν το 1940 αρκετά διαδεδομένη.

Οι κριτικές απέναντι στο έθνος για ένα σχεδόν αιώνα (1850-1950) εστιάζονταν περισσότερο στα αποτελέσματα (πόλεμος, φανατισμός, διχασμός του ανθρώπινου είδους, διχασμός της εργατικής τάξης) παρά στην ουσία της εθνικής ιδεολογίας.

Η πρόσφατη κρίση της εθνικής ιδεολογίας στον επιστημονικό χώρο είναι αποτέλεσμα εσωτερικών μετατοπίσεων στον χώρο των κοινωνικών επιστημών αλλά και αντανάκλαση ιστορικών εμπειριών. Τόσο ο ναζισμός όσο και ο φασισμός υπήρξαν ολοκληρωμένες μορφές εθνικής ιδεολογίας. Η ιστορική τους ήττα την δεκαετία του 1940 σήμανε και την έναρξη μιάς σειράς απο εργασίες ερμηνείας του φαινομένου που αφαίρεσε την μαγεία απ' την εθνική ιδεολογία και την ανέλυσε σαν αποτελεσμα αυταρχικής ψυχοπαθολογίας. Τα αντι-αποικιακά κινήματα ανκαι "εθνικο-απελευθερωτικά" λειτούργησαν επίσης διαβρωτικά στο status του εθνικού λόγου. Η

προσπάθεια των τριτοκοσμικών επαναστατών να οικοδομήσουν έθνη απ' τις πολιτιστικά πλουραλιστικές τους κοινωνίες λειτούργησε σαν deja vous για την ευρωπαϊκή επιστημονική ελίτ. Τα έθνη μπορούν να κατασκευαστούν. Επιπρόσθετα η αναδίπλωση της ευρωπαϊκής σκέψης απο το ιστορικό μοντέλο που προσδιόριζε την Ευρώπη σαν την κορυφαία στιγμή της ανθρώπινης εξέλιξης, οδήγησε σ΄ ένα αυξανόμενο πολιτιστικό αγνωστικισμό. Μια αναγνώριση ότι ίσως ο πολιτιστικός πλουραλισμός - η ανοχή της ετερογένειας - να είναι απαραίτητη προϋπόθεση για επικοινωνία και κατανόηση χωρίς την διαμεσολάβηση των παλιών μοντέλων του ευρωπαϊκού πατερναλισμού. Τέλος η αναπαραγωγή της αντι-αποικιακής εξέγερσης στο εσωτερικό των μητροπόλεων με τα κινήματα των μειοψηφιών αρχικά και μετά με την διεκδίκηση ιδιαιτερότητας και ξεχωριστής ταυτότητας απο κοινωνικές ομάδες βασισμένες στην ηλικία, το φύλο, την σεξουαλική προτίμηση ή ακόμα και την μουσική προτίμηση, οδήγησε στην εμφάνιση και την διάχυση του όρου multi-culturalism/πολυπολιτισιμός. Σήμερα το έθνος είναι μιά πολιτική κατηγορία διαφοροποίησης με ένα εκπληκτικό κενό στην θεωρητική της θεμελίωση. Οι κυρίαρχες επιστημονικές απόψεις σήμερα φαίνονται να αντιμετωπίζουν το έθνος σαν ένα ιστορικό απολίθωμα, ένα σκελετό στην ντουλάπα της κάθε κοινωνίας τον οποίο δεν ξέρουν τι να κάμουν - ιδιαίτερα στον βαθμό που ένα μεγάλο μέρος της ιδεολογικής νομιμότητας των κρατών βασίζεται στην έννοια του έθνους.

Είναι χαρακτηριστικά της όλης κατάστασης τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούν οι υποστηριχτές μιάς "εγγενούς" (primordial) καταγωγής της εθνικής ταυτότητας. Ο Isaacs όπως και η Enloe αναφέρονται με επιφύλαξη σε στοιχεία κοινωνικοποίησης που έχουν να κάμουν με το αίσθημα του "ανήκω" και της "αυτοπεποίθησης/αποδοχής". Και οι δυο όμως δεν χρησιμοποιούν τον όρο national αλλά τον όρο ethnic. Ουσιαστικά οι ίδιες οι αναφορές τους παραπέμπουν σε αυτόνομες ταυτότητες στα πλαίσια μιάς ευρύτερης πλουραλιστικής κοινωνίας - ο όρος national (εθνικός) παραπέμπεται όπως ανάφερα και πιο πάνω, στον χώρο της πολιτικής, του κράτους. Επίσης η προσπάθεια του A. Smith πρόσφατα να υπερασπιστεί μια εγγενή/primordial θεωρία του έθνους τον παραπέμπει επίσης σ΄ ένα ιστορικό πλαίσιο αναφοράς όπου διεκδικεί ότι τουλάχιστον ορισμένες παραδοσιακές κουλτούρες έχουν αρκετή συνοχή για να μεταλλαχτούν σε έθνη στην μοντέρνα εποχή. Αλλά και ο Smith παραδέχεται ότι τα έθνη και ο εθνικισμός (nations and nationalism) είναι μοντέρνα φαινόμενα. Διεκδικεί ωστόσο ότι τα έθνη είναι "μιά υποκατηγορία και μιά εξέλιξη του πολύ συνηθισμένου φαινομένου της εθνιστικής κοινότητας (ethnic community) το οποίο είναι αφ΄ εαυτού μιά εξέλιξη απο το παγκόσμιο φαινόμενο του εθνισμού (ethnic category). Ξεκινούμε μ΄ ένα κόσμο διαχωρισμένο σε εθνιστικές κατηγορίες, δηλαδή σε πολιτιστικές πληθυσμιακές μονάδες μιά κάποια αίσθηση συγγένειας ή καταγωγής μερικές κοινές διαλέκτους και

θεότητες αλλά λίγη λογική αυτο-συνείδηση, λίγες κοινές μνήμες και χωρίς κοινό όνομα, περιοχή ή αλληλεγγύη" p.387.

Ο σαφής πλέον διαχωρισμός του ethnic και του national είναι σ΄ ένα μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της κριτικής της θεωρητικής γύμνιας του εθνικού λόγου τόσο απ' τους ιστορικούς όσο και απ' την αντίθετη (και ηγεμονική σήμερα) σχολή των contextualists/instrumentalists - των υποστηριχτών της αντίληψης ότι τα έθνη είναι αποτελέσματα συγκυρίας (παρά ιστορικής ή φυσικής νομοτέλειας) και ιδιαίτερα προϊόν μιάς διαδικασίας "κατασκευής" (construction) ταυτότητας απο ηγεμονικές ομάδες της μοντέρνας κοινωνίας. Ο B. Andrerson έχει εισαγάγει την έννοια της "φαντασιακής κοινότητας" που οικοδομείται/κατασκευάζεται στα πλαίσια του εκμοντερνισμού απο ομάδες διανοουμένων με κύριο άξονα την τυπογραφική επικοινωνία.

Ο Ernst Gellner είναι ακόμα πιο ~~αποφασιστικός~~: "Ο εθνικισμός δεν είναι η αφύπνιση των εθνών σε αυτοσυνείδηση - ανακαλύπτει έθνη εκεί που δεν υπάρχουν". (p.168). Σύμφωνα με τον Gellner η εθνική ταυτότητα συμβαδίζει και ενισχύει την ανάπτυξη ενός συγκεντρωτικού, ομοιογενούς κράτους βασισμένου στην γραφειοκρατική επικοινωνία. Σ΄ αυτά τα πλαίσια τα έθνη "κατασκευάζονται και επιβάλλονται στην κοινωνία παρά αφυπνίζονται, δημιουργώντας "φυσιολογικά" έθνη-κράτη.

Η ~~αντιπαράθεση~~ των όρων ethnic και national μπορεί νομίζω να τοποθετηθεί στα πλαίσια μιάς διαφοράς στο επίπεδο ανάλυσης. Ο όρος ethnic χρησιμοποιείται σήμερα με ένα σχετικά χαλαρό τρόπο ο οποίος καλύπτει ένα ευρύ φάσμα πολιτιστικών φαινομένων ταυτότητας ξεκινώντας απο μικρές "ιστορικές" κοινότητες μέχρι μοντέρνες υποκουλτούρες (όπως αφρικανο-αμερικανοι, ιταλο-αμερικανοι). Μερικές φορές μπορεί ακόμα και να χρησιμοποιηθεί για νεολαιΐστικες υποκουλτούρες.

Ο Isaacs τονίζει ότι στην σημερινή κοινωνία ζούμε το φαινόμενο του re-tribalization, την επιστροφή δηλαδή σε πιο κλειστές, συναισθηματικές ομάδες ταύτισης. ~~Ανάλογα επιχειρήματα μπορεί να δεί κανείς και στην προβληματική του Ιταλικού Κινήματος της Αυτονομίας (1977)~~. Τα "είδωλα της φυλής" (idols of the trib) αποδείχτηκε ότι δεν είναι ανάγκη να είναι μονο ιστορικά - αντίθετα τέτοια σύμβολα, όπως δείχνουν και οι μελέτες των μικρο-κοινωνιολόγων, είναι μιά υποκατηγορία των κοινωνικών αντικειμένων (social objects) τα οποία δημιουργούνται ή διαπραγματεύονται απο τα άτομα στα πλαίσια των ομάδων αναφοράς (reference groups). ~~Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι μιά απ' τις κύριες σχολές της μικροκοινωνιολογίας ονομάζεται εθνο-μεθοδολογία και το αντικείμενο της έρευνας αυτής της σχολής σίγουρα δέν~~

~~επικεντρώνεται σε ιστορικά "είδωλα της φυλής" αλλα σε καθημερινά σύμβολα αναφοράς.~~

Σ΄ αυτά τα πλαίσια θα εισηγούμουν ότι ο όρος ethnic παραπέμπει ουσιαστικά στο καταστασιακό (situational) επίπεδο ανάλυσης, το οποίο συνδέεται με τις μεθοδολογικές και θεωρητικές παραμέτρους της μικρο-κοινωνιολογίας (ανάλυσης των κοινωνικών συμβόλων τα οποία τα άτομα δημιουργούν στα πλαίσια των ομάδων αναφοράς). Θα μπορούσε βέβαια κάποιος να κάμει ένα διαχωρισμό ανάμεσα σε Ιστορικές εθνικές ομάδες (που στηρίζονται έντονα στην κοινωνικοποίηση) και σε Μοντέρνες (ή Μεταμοντέρνες) ethnic ομάδες που στηρίζονται σε συγκυριακούς παράγοντες (ηλεκτρονικά μέσα επικοινωνίας, "οικονομική ανάπτυξη", διαφοροποίηση (differentiation) ~~και φιλελευθεροποίηση~~). Αξίζει ωστόσο να σημειωθεί ότι σήμερα και οι δυό ομάδες (ιστορική και συγκυριακή) εμπλέκονται σε μιά διαδικασία διαπραγμάτευσης και μερικές φορές νεκρανάστασης ειδώλων της φυλής. Η πρόσφατη ανάπτυξη αποκεντρωτικών κινημάτων στην Ευρώπη στηρίζεται πολλες φορές σε νεκρά ή μέχρι προ λίγου καιρού ξεχασμένα σύμβολα (μεσαιωνικές περίοδοι αυτονομίας, γλώσσες που δεν χρησιμοποιούνται πλέον κλπ.). Στήν πρώην Ανατολική Γερμανία μέχρι και το μεταρρυθμισμένο Κ.Κ.(PDS) λειτουργεί σαν σύμβολο διαφοροποιητικής ταυτότητας - ένα απρόσμενο σύμβολο εθνικιστικής (ethnic) διαφοροποίησης, δεδομένης της διεθνιστικής ιδεολογίας του κόμματος. *

Ο όρος έθνος αντίθετα ανταποκρίνεται καλύτερα στο δομικό επίπεδο ανάλυσης στο οποίο, όπως παρατηρούν οι Alford-Friedland, κυρίαρχο ρόλο παίζουν οι οργανωτικές, απρόσωπες γραφειοκρατικές δομές και θεσμοί. Αυτή είναι ουσιαστικά η λειτουργία του κράτους ή της Μεσαιωνικής Εκκλησίας - θεσμοί και οργανισμοί που χρησιμοποιούν μιά πολιτιστική ταυτότητα ή ιδεολογία για να νομιμοποιούνται. Τόσο η έννοια της φαντασιακής κοινότητας του Anderson όπως και η έμφαση του Gellner (όπως και του Weber προηγουμένως) στον καθοριστικό ρόλο του γραφειοκρατικού κράτους στην ανάπτυξη και διάδοση της εθνικής ιδεολογίας τονίζουν ακριβώς την δομική φύση της εθνικής ιδεολογίας στην πολιτιστική σφαίρα της κοινωνίας.

~~Αυτό το μοντέλο της δομικής εθνικής ταυτότητας χαρακτηρίζεται απο δύο εγγενή προβλήματα όσον αφορά την μεθοδολογία και τον καθορισμό του επιπέδου ανάλυσης:~~

Η εθνική ιδεολογία ωστόσο όλον είναι ηγεμονική δημιουργεί 2 μορφές εκκαθαρίσεων (και διαφοροποιήσεων) διευκολύνοντας ολ[illegible] μορφάζει και τα άλλα δυο επίπεδα ανάλυσης:

α) Συνήθως η εθνική ιδεολογία (στην προσπάθειά της να επιβληθεί στις καταστάσεις της καθημερινότητας) έχει ένα ολοκληρωτικό χαρακτήρα που απαγορεύει τις εσωτερικές διαφοροποιήσεις. Αυτό είναι βέβαια έκδηλο στίς "ακραίες" περιπτώσεις του ναζισμού και των εθνικών εκκαθαρίσεων. Ο αδίσταχτος πόλεμος ωστόσο των κρατών (μέσω των σχολικών ή ακόμα και του

δικαστικού συστήματος) εναντίον τοπικων ταυτοτήτων ή γλωσσικών εκδοχών μέχρι πρόσφατα είναι χαρακτηριστικός. Αυτό ο ολοκληρωτισμός δημιουργεί συνήθως την αυταπάτη ότι μιά φαινομενικά ομοιογενής κοινωνία εξελίχτηκε "ομαλά" όπως το θέτει ο Smith απο μιά ethnic σε μιά national ταυτότητα. Η περίπτωση της σύγχρονης Ελλάδας που δημιουργήθηκε μέσα απο την καταπίεση ή αφομοίωση των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων μιάς σειράς ethnic ομάδων είναι χαρακτηριστική. Σ΄ αυτά τα πλαίσια είναι ίσως πιο ορθό να μιλούμε για την ανάπλαση των παραδοσιακών ταυτοτήτων ορισμένων ομάδων για να δημιουργηθεί η νέα εθνική ιδεολογία η οποία επιβάλλεται μετά, μέσω του κράτους, σαν το ηγεμονικό πλαίσιο συζήτησης σε μιά κοινωνία. Σ΄ αυτά τα πλαίσια όσες ethnic παραδοσιακές υποκουλτούρες δεν εξαφανίζονται ή δεν αφομοιώνονται αναγκάζονται να λειτουργούν μέσα στα νομικά αποδεκτά πλαίσια συζήτησης. Ετσι θα χρησιμοποιήσω πιο κάτω την έννοια του "υπολοίπου" για να περιγράψω στοιχεία παραδοσιακών ταυτοτήτων που επιβιώνουν σαν ανωμαλίες μέσα στο ομοιόμορφο κόσμο της εθνικής ιδεολογίας. Πολλά πρόσφατα ethnic ή αποκεντρωτικά κινήματα χρησιμοποιούν ακριβώς αυτό το υπόλοιπο για να προωθήσουν μιά διαφοροποιητική ταυτότητα σήμερα.

β) Η μυθολογία των εθνών δεν αρκείται στην διεκδίκηση των ρίζων της στον συναισθηματικό κόσμο της καθημερινότητας. Σαν συνολική ιδεολογία ο εθνικισμός διεκδικούσε για μιά περίοδο τον ρόλο του πολιτισμού αντί της συγκεκριμένης, ιστορικά καθορισμένης, ιδεολογίας. Χρησιμοποιώ εδω τον όρο πολιτισμός σαν έννοια που ανταποκρινεται στο συστεμικό επίπεδο ανάλυσης. Υπάρχουν ιστορικοί πολιτισμοί (δυτική ελληνο-ρωμαϊκή αρχαιότητα, μεσαίωνας, μοντέρνα εποχή) ή γεωγραφικοί (δυτικός, κινέζικος, ινδικός). Στην πρώτη περίπτωση το στοιχείο διαφοροποίησης είναι χρονικό και θα μπορούσε κάποιος να αναφερθεί στις μεγάλες Αφηγήσεις του ιστορικού λόγου για να ανιχνεύσει κανείς τα διαφοροποιητικά στοιχεία. Για τον Μάρξ λόγου χάρη, η διαφοροποίηση πηγάζει απο την αλλαγή στο παραγωγικό σύστημα (mode of production). Οι γεωγραφικοί πολιτισμοί παραπέμπουν σε σύγκριση διαφορετικών συστημάτων (απότερων αξιών και εννοιών που δίνουν και μιά εσωτερική συνοχή στην ιστορική εξέλιξη όταν την συγκρίνει κανείς με κάποιο άλλο γεωγραφικό πολιτισμό.

3. Το συστεμικό επίπεδο ανάλυσης:Πολιτισμοί και πολιτισμικά φαινόμενα.

Αναπόφευκτα αυτές οι δύο απόψεις συγκρούονται αλλά δεν είναι του παρόντος η συζήτηση των διαφοροποιητικών τους στοιχείων. Ο όρος πολιτισμός θα

χρησιμοποιηθεί εδω για να αναφερθούμε στο ευρύτερο συστεμικό πλάισιο μέσα στο οποίο λειτουργούν τοπικές, ethnic, ή εθνικές ταυτότητες. Οι Γάλλοι και οι Γερμανοί του 19ου και 20ου ανήκαν στον ίδιο πολιτισμό (μοντέρνο-δυτικό) και παρά τους μεταξύ τους πολέμους είχαν σίγουρα πολύ πιο πολλά κοινά απ' ό,τι είχαν με ένα Ινδό ή ένα Κινέζο. Το έθνος μ΄ αυτή την έννοια είναι παράγωγο του δυτικού μοντέρνου πολιτισμού. Ομως, και εδώ έγκειται το πρόβλημα της πολιτισμικής διαφοροποίησης σήμερα, ο δυτικός μοντέρνος πολιτισμός επιβλήθηκε παγκόσμια, αρχικά μέσα απο τον ιμπεριαλισμό-αποικιοκρατία και σήμερα απ΄την ολοκλήρωση της ενοποίησης του πλανήτη απ' το παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Σ΄ αυτά τα πλαίσια έχει αναπτυχθεί μιά έντονη προβληματική στον μη-δυτικό κόσμο για το πολιτιστικό ιμπεριαλισμό (ιδιαίτερα μετα την αλματώδη ανάπτυξη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης). Απέναντι στον δυτικό πολιτιστικο ιμπεριαλισμό αντιπαραβάλλεται συνήθως η έννοια της εθνικής κουλτούρας. Αγνοείται έτσι το ίδιο το γεγονός ότι πολιτιστικά η ίδια η έννοια του έθνους είναι επίσης εισαγόμενη απο τον δυτικό μοντερνιμό. Πολύ συχνά, όπως θα δούμε και στην περίπτωση της Κύπρου, ο εθνικος αντι-ιμπεριαλισμός είναι και μια ιδεολογία εσωτερικής επιβολής της εθνικής ομοιομορφίας. Θα ήθελα εδω να χρησιμοποιήσω τον όρο "εθνική αποικιοκρατία" για να περιγράψω ακριβώς την διαδικασία όπου η κρατική κουλτούρα του έθνους υιοθετώντας τον ρόλο του ανώτερου πολιτισμού, επιβάλλεται στο εσωτερικό μιας κοινωνίας ή σε φιλικές κοινότητες στο εξωτερικό. Αναφέρθηκα προηγουμένως στο παράδειγμα των λαογράφων που σύλλεγαν στοιχεία για τους αγροτικούς πληθυσμούς ετσι ώστε να αποδειχτεί η ιστορική συνέχεια του έθνους. Οι αγροτικοί πληθυσμοί εθεωρούνταν άξεστοι ιθαγενείς ή καλοκάγαθοι ευγενείς άγριοι - κατάλοιπα μιας προηγούμενης ιστορικής εξέλιξης. Ετσι ο λαογράφος μεταβίβαζε στον ανώτερο πολιτισμό της πόλης τις πληροφορίες για το ιστορικό τους χτές (το οποίο ζούσαν ακόμα οι αγρότες σαν υποαναπτυκτη κουλτούρα) και η πρωτεύουσα έστελλε δασκάλους για να εκμοντερνίσουν τους ιθαγενείς. Αυτό το μοντέλο δεν διαφέρει ουσιαστικά απο το μοντέλο της δυτικής αποικιοκρατίας, η οποία μέσω ταξιδιωτών αρχικά και μετά μέσω της ανθρωπολογίας αναζητούσε το παρελθόν της στους πληθυσμούς της Αμερικής ή της Αφρικής, εξάγοντας σ΄ αυτούς τον δυτικό ανώτερο πολιτισμό - το white man's burden.

Το έθνος μ΄ αυτή την έννοια υπήρξε, σαν μηχανισμός ιδεολογικός στο δομικό επίπεδο, ένα μέσο για την ομοιογενοποίηση του πλανήτη. Υπήρξε ωστόσο το μέσο και όχι η κρυφή αλήθεια, η ουσία του μοντέρνου πολιτισμού, όπως διατείνεται ο κάθε εθνικιστής για το έθνος του.

(14)

ΕΙΔΟΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

ΣΥΣΤΕΜΙΚΟ: ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ (Ιστορικές ή γεωγραφικές ενότητες απότερων αξιών που πηγάζουν ή στηρίζονται σε κοινωνικά /οικονομικά συστήματα.

ΜΟΝΤΕΡΝΑ ΕΠΟΧΗ/ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ/ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΔΟΜΙΚΟ: Κοινωνικές ταυτότητες με πόλο αναφοράς οργανωμένες δομές

ΕΘΝΟΣ (ΚΡΑΤΟΣ)/ ΘΕΣΜΙΚΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ/ΤΑΞΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

ομοιόμορφος γραφειοκρατικός λόγος/φαντασιακές κοινότητες/(ΚΟΜΜΑ) ΣΥΝΤΕΧΝΙΕΣ)

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΑΚΟ: ΟΜΑΔΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ Η ΝΕΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ.

"Υπόλοιπα" εθνικής ισοπέδωσης/ethnic identity/τοπικά κινήματα αυτονομίας/μη-εκμοντερνισμένες κοινότητες/ νέες ταυτότητες (ηλικίας, φύλου, σεξουαλικής προτίμησης).

2·ΓΕΩ-ΠΟΛΙΤΙΚΗ : Η μετατροπη της Κυπρου σε συνοριακο χωρο και η καταπιεση της πιθανοτητας εμφανισης Κυπριακου εθνους τον 19ο αιωνα.

Η εννοια του χωρου υποβαθμιστηκε αισθητα στις κοινωνικες επιστημες της Μοντερνας εποχης - αντιθετα η εννοια του χρονου εγινε το αναλυτικο πλαισιο αυτων των επιστημων. Προσφατα υπηρξαν μια σειρα απο μετατοπισεις που τεινουν να εξισορροπησουν την σχεση χωρου και χρονου - ιδιαιτερα η απομυθοποιηση των ιστορικων μοντελλων αναλυσης απο την δομικιστικη σχολη (structuralist school) τοσο στην ανθρωπολογια οσο και στην κοινωνιολογια. Στην περιπτωση της Κυπρου το ζητημα δεν ειναι απλα θεμα ισορροπιας - η Κυπρος εχει καθοριστει περισσοτερο απο την γεωγραφικη της θεση παρα απο την ιστορικη της δυναμικη , η για να το θεσουμε διαφορετικα : στην Κυπρο η ιστορια καθοριστηκε απο την γεωγραφια. Αυτη η διαπιστωση δεν ειναι μια καινοτομια της παρουσας αναλυσης. Εχει μαλλον τονιστει απο ολους τους αναλυτες οτι η Κυπριακη νεωτερικη εμπειρια φερει την σφραγιδα της γεωπολιτικης της θεσης - σαν χωρος διπλα απο το συγκοινωνιακο κεντρο της διωρυγας του Σουεζ και σαν στρατηγικη "βαση" διπλα απο τις πηγες του πετρελαιου της Μεσης Ανατολης . Με αυτη την εννοια στην Κυπρο αναγνωριστηκε μια γεωγραφικη διασταση στην ιστορικη της πορεια πολυ πριν την προσφατη επανεξεταση της εννοιας του χωρου. Αξιζει ομως να σημειωθει οτι αυτη η γεωγραφικη εμφαση τονιζοταν ιδιαιτερα απο ουδετερους αναλυτες, την αποικιακη διοικηση και τις κυπροκεντρικες τασεις στο εσωτερικο της Κοινωνιας. Αντιθετα ο εθνικισμος των Ε/Κ υπηρξε μονοσημαντα ιστορικος διεκδικωντας πολιτικες θεσεις με βαση την ιστορικη αφηγηση που εισηγαγε απο το νεο-ελληνικο κρατος.

Η εννοια της γεωπολιτικης αναγεται στις αρχες του αιωνα και εκλαικευτηκε απο το εργο του Η. Mackinder . Ενα αντιστοιχο εργο στις ΗΠΑ ηταν η δουλεια του F.J. Turner .Στην περιπτωση του Mackinder η εμφαση ηταν στο

πως ο χωρος καθοριζει την πολιτικη και πολιτιστικη κατευθυνση της διεθνους ανταγωνισμου ιδαιτερα με εμφαση στη στρατηγικη των αποικικρατικων δυναμεων των αρχων του αιωνα. Στο εργο του Turner αντιθετα υπαρχει μια εμφαση στην διαμορφωση πολιτικων τασεων με βαση την υπαρξη η οχι ανοιχτων χωρων για επεκταση (open frontiers vs closed spaces).

Η Κυπριακη περιπτωση δεν φαινεται να αντιστοιχει με τις παραπανω αναφορες - η Κυπρος υπηρξε μια αποικικρατουμενη χωρα με σαφη φυσικα συνορα. Ωστοσο μια αναφορα του Θ. Παπαδοπουλου για την Μεσαιωνικη Κυπρο αρμοζει ιδιαιτερα στη νεωτερικη εμπειρια της Κυπρου. Ο κ. Παπαδοπουλος κανει παραλληρισμους της θεσης της Κυπρου αλλα και των εσωτερικων (κοινωνικων) συνορων της εποχης, με μελετες στο Σινικο τοιχος και αλλου για την κουλτουρα των συνορων - για το πως ουσιαστικα παρα τα συνορα η αλληλεπιδραση μεταξυ κοινοτητων που ζουν στις δυο πλευρες του συνορου συνεχιζεται. Το συγκεκριμενο αρθρο υπηρξε η εμπνευση για το μοντελο που χρησιμοποηται σ' αυτην την μελετη . Η προσπαθεια ~~στο~~ μερος της μελετης ~~που ακολουθει~~ ειναι να προσδιοριστουν οι πολιτικοι (επεκταση της δυτικης αποικιοκρατιας και των θεσμων της στην Ανατολικη Μεσογειο) και πολιτιστικοι μηχανισμοι (εισαγωγη των εθνων στη περιοχη - εθνικη αποικιοκρατια) οι οποιοι μετετρεψαν την Κυπρο σε συνοριακο χωρο . Ταυτοχρονα θα γινει μια περιγραφικη αναφορα στις εσωτερικες αντιθεσεις που διευκολυναν τον 20ο αιωνα την εσωτερικευση του συνορου - και που δεν επετρεψαν την δημιουργια κυπριακου εθνους τον 19ο αιωνα.

Σε αυτα τα πλαισια ο προσδιορισμος της εννοιας του συνορου δεν ειναι κατα αναγκη μονο γεωγραφικος - με την εννοια οτι τα συνορα προσδιοριζονται απο τις γεωγραφικες ιδιαιτεροτητες. Το συνορο, οπως' αλλωστε φαινεται απο την περιπτωση του Σινικου τοιχους και των συγχρονων κρατικων συνορων , μπορει να προσδιοριστει απο την πολιτικη η ακομα απο τις πολιτιστικες δυναμικες μιας περιοχης. Ο χωρος καθοριζεται απο τις

πολιτιστικους ορισμους (definitions) και την πολιτικη του χρηση. Στην περιπτωση της Κυπρου η υπαρξη της σαν συνοριακου χωρου καθοριστηκε απο την πολιτικη αντιπαραθεση χριστιανισμου και Ισλαμ στον μεσαιωνα και απο την αντιπαραθεση των δυτικων συμφεροντων με τα τοπικα συμφεροντα των λαων και των κρατων της μεσης ανατολης. Αυτη η αντιπαραθεση πηρε και αλλες μορφες με την εμπλοκη των ανταγωνιστικων συμφεροντων των μεγαλων δυναμεων στη περιοχη κατα την διαρκεια του ψυχρου πολεμου.

1. Το έθνος σαν ιδεολογία συγκρότησης της πολιτικής γεωγραφίας της μοντέρνας Δυτικής Ευρώπης.

Η έννοια του έθνους εμφανίστηκε στην Δύση στην πρώϊμη μοντέρνα εποχή και καθιερώθηκε σαν πολιτικός όρος διαμοιρασμού πληθυσμών και γεωγραφικού χώρου, απο τον 19ο αιώνα. Ο εθνικισμός απέκτησε τότε μιά κυρίαρχη θέση στο πνευματικό στερέωμα της Ευρώπης και μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο ανακηρύχθηκε (μέσω της αρχής της αυτοδιάθεσης των εθνών) σε διεθνή αρχή πολιτικής συγκρότησης.

Μια απλή καταγραφή του ιστορικού πυρήνα της Δυτικής Ευρώπης είναι ίσως αρκετή για να δείξει την ετερογένεια των πολιτιστικών δεδομένων πάνω στα οποία συγκροτήθηκαν τα πρώτα έθνη-κράτη. Η γλώσσα ιδίως, αυτός ο ιερός δεσμός της εθνικής μυθολογίας, ήταν ο πιο ελαστικός. Κατ΄ αρχήν συγκροτήθηκαν τρία γερμανόφωνα έθνη-κράτη (Αυστρία, Γερμανία, Ολλανδία). Στην δε Ολλανδία η τοπική γερμανογενής διάλεκτος εξελίχτηκε σε διαφοροποιημένη γλώσσα. Η Δανία και η Νορβηγία, με σχεδόν ταυτόσημες γλωσσικές εκδοχές, ανέπτυξαν δυο διαφορετικές εθνικές γλώσσες. Αντίθετα στο εσωτερικό της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Γερμανίας, η γλωσσική εκδοχή που υιοθετήθηκε απο το κράτος καταπολέμησε τις τοπικές, περιφερειακές γλωσσικές εκδοχές της λατινικής και της γερμανικής. ~~Στη~~

Μεγάλη Βρεττανία τρείς διαφορετικές γλώσσες και κουλτούρες "συνενώθηκαν" με την επικράτηση της Αγγλικής.
(η εστίαση)

Το Βέλγιο, το οποίο έγινε σχεδόν τυχαία έθνος-κράτος, διατήρησε τις δύο γλωσσικές εκφράσεις, ενώ στην Ισπανία η Μαδρίτη ποτέ δεν κατάφερε πραγματικά να υποτάξει τους Καταλάνους και τους Βάσκους. Το κορυφαίο βέβαια παράδειγμα "ανωμαλίας" και αναντιστοιχίας γλώσσας και έθνους, ήταν οι περιοχές της Αλσατίας και της Λωραίνης - το μήλο της έριδας ανάμεσα στην Γερμανία και την Γαλλία - όπου μιά γερμανόφωνη πλειοψηφία ταυτιζόταν εθνικά με την Γαλλία. Ανάλογα σχόλια θα μπορούσε να κάμνει κάποιος και για τις ιστορικές εμπειρίες των κοινοτήτων που συνενώθηκαν ή υποτάχτηκαν βίαια στο έθνος-κράτος. Και άν αναλογιστεί κανείς τους θρησκευτικούς πολέμους που προηγήθηκαν των μεγάλων εθνικών διαρέσεων στην Ευρώπη, θα διαπιστώσει εύκολα ότι η εμφανιση της εθνικής ταυτότητας αν και μοντέρνα, οικοδομείται φαντασιακά, αλλά και με πρακτικές μορφές πειθαρχίας που συνεχίζουν την πρακτική των θρησκευτικών πολέμων, οι οποίοι μέσα απο τις μαζικές σφαγές αντιφρονούντων (σαν προοίμιο των μετέπειτα εθνικών εκκαθαρίσεων) άρχισαν την διαδικασία ομοιογενοποίησης του πληθυσμού. Παρ΄ όλα αυτά όμως η Γερμανία ενώθηκε, παρά τις σφαγές των προηγουμένων αιώνων ανάμεσα σε καθολικούς και προτεστάντες.

Σ αυτά τα πλαίσια τα στοιχεία στα οποία θα μπορούσε να καταφύγει κάποιος για να στοιχειοθετήσει τις προϋποθέσεις για την άνοδο των εθνών, βρίσκονται πέρα απο τα επιχειρήματα τις ίδιας της εθνικής ιδεολογίας. Θα εισηγηθώ τέσσερα τέτοια στοιχεία με βάση τα θεωρητικά μοντέλα στις κοινωνικές επιστήμες. Στη καλύτερη περίπτωση, η άνοδος ενός έθνους συνοδεύεται απο μερικά (ή όλα) απο τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

α. Την ανάπτυξη μιας καπιταλιστικής αγοράς και μιάς αστικής τάξης που έχει συμφέρον να διευρύνει την αγορά και να δημιουργήσει συνθήκες συσσώρευσης.

β. Την ύπαρξη θεσμών (κράτους, βασιλείας) τους οποίους να χρησιμοποιήσει μιά πολιτική και πνευματική ελίτ για να συγκεντροποιήσει την εξουσία και να επιβάλει μια ομοιογένεια στον πληθυσμό.

γ. Την εμφάνιση ενός μοντέρνου λόγου βασισμένου στον Διαφωτισμό όπου η Ιστορία παρουσιάζεται σαν μια ευθύγραμμη πορεία μέσα απο την οποία η ανθρωπότητα προοδεύει και κατακτά την φύση. Αυτονόητα μετά τον 19ο αιώνα αυτή η αντιληψη θα "εμπλουτιστεί" απο το Ρομαντικό κίνημα με πιό "φυσικές"

εικόνες-πλαίσια για την σχέση με την γή, το αίμα, τον ηρωϊκό ανδρισμό των προγόνων.

δ. Στοιχεία στην λαϊκή κουλτούρα τα οποία θα μπορούσαν να αναχθούν σε είδωλα της φυλής σ΄ ένα ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο με την πολιτικοποίηση της απο τον εθνικισμό.

Με ένα σχηματικό τρόπο τα πιο πάνω στοιχεία μπορούν να [illegible] ως [illegible]

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΠΟΛΙΤΙΚΗ
καπιταλιστικη αγορα αστική τάξη συσσώρευση	εν δυνάμει ή υπαρκτοί πολιτικοί θεσμοί με δυνατότητα συγκεντροποίησης
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ
* διαφωτισμός ευθυγράμμη ιστορία πρόοδος	στοιχεία για την συγκρότηση ειδώλων της φυλής

2. Η [illegible] ιδεολογία:

*1. Οι προϋποθέσεις για την ανάδυση κυπριακού έθνους και οι ενδοσυστεμικές αντιθέσεις

Αν εξετάσουμε την κυπριακή ιστορική εμπειρία απο το 1760 μέχρι την κάθοδο των Αγγλων (1878) μπορούμε να παρατηρήσουμε δύο πράγματα:

Η κυπριακή κοινωνία πληροί μεν τις πιο πάνω προϋποθέσεις, αλλά υπάρχουν ενδοσυστεμικές αντιθέσεις ανάμεσα σε τάσεις που εκπροσωπούν διαφορετικές κοινωνικές σφαίρες. Ο πιό κάτω πίνακας καταγράφει κοινωνιολογικά και ιστορικά δεδομένα της κυπριακής κοινωνίας του 18ου - 19ου αιώνα τα οποία πληρούν τις προϋποθέσεις για ανάδειξη κυπριακού έθνους. Οι υποσημειώσεις παραπέμπουν σε εκτενέστερη βιβλιογραφική αναφορά.

~~ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ~~ ~~ΠΟΛΙΤΙΚΗ~~

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	ΠΟΛΙΤΙΚΗ
*Συσσώρευση και εξαγωγικό εμπόριο (Εκκλησία-αστική τάξη	*Ιστορικο αυτοκέφαλο κυπριακής εκκλησίας
*Εντονη ταξική πάλη απο ενιαίο αγροτικό κίνημα	*Τάσεις τοπικών μουσουλμάνων ηγετών για αυτονομία απο την οθωμανική διοίκηση

ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ	ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ
*Ιστορία του Κυπριανού	*Συμβίωση και αλληλεπίδραση Χριστιανών Μουσουλμάνων - λινοβάμβακοι
* "μνήμες" μεσαιωνικής περιόδου βασιλείων	*Κοινές εξεγέρσεις -"λαϊκοί ηρωες"
*κυπριακή αρχαιολογία Censola	*Δυνατότητα κοινής γλώσσας

Με τα πιο πάνω δεδομένα άν η κυπριακή κοινωνία εσυγκροτείτο σε αυτόνομο έθνος, αυτό θα γινόταν κατά πάσα πιθανότητα απο την χριστιανική κοινότητα η οποία ηγείτο του εκμοντερνισμού στην οικονομική και πολιτιστική σφαίρα. Η κυριότερη αντίφαση πήγαζε απο την πολιτική σφαίρα. Αν και η Κύπρος είχε μιά παράδοση διοικητικής αυτονομίας και συγκεντρωτικών θεσμών σε τοπικό επίπεδο (αυτοκέφαλη Εκκλησία, μουσουλμανική διοίκηση) αυτοί οι θεσμοί ήταν ανίκανοι να οδηγήσουν σε "εθνική ολοκλήρωση". Η μεν Εκκλησία σαν παραδοσιακός θεσμός διοίκησης λειτουργούσε, όπως παρατήρησαν και ταξιδιώτες της περιόδου, σαν ουσιαστικός διοικητής - όμως ένας θρησκευτικός θεσμός ήταν σχεδόν αδύνατο να μεταλλαχτεί σε κοσμικό θεσμό (όπως είναι το έθνος-κράτος) χωρίς να αυτοαναιρεθεί σαν θρησκευτικός. Και όπως θα δούμε στην ιστορική πορεία του εκμοντερνισμού, η Εκκλησία θα ακολουθήσει μιά αντιφατική πορεία καταπολεμώντας τον εκμοντερνισμό απο την μιά, ενώ η ίδια ακολουθούσε μια πορεία εκκοσμίκευσης (secularization) απο την άλλη. Και η ίδια η προσωπική πορεία του Μακαρίου στον 20ό αιώνα είναι χαρακτηριστική αυτών των αμφιταλαντεύσεων.

Η τοπική μουσουλμανική ελίτ ενώ έδειξε τάσεις για την ανάληψη της ηγεσίας λαϊκών κινημάτων (1764, 1833) και αυτονομίας απο την Κωνσταντινούπολη, εντούτοις παρέμεινε οικονομικά αλλά και πολιτιστικά παραδοσιακή. Επιπλέον, η αντιπαράθεση των δύο ελίτ (Χριστινιακής-Μουσουλμανικής) για ηγεμονία αποτελούσε ένα μόνιμο πρόβλημα για την διασφάλιση ενός κινήματος των αρχουσών τάξεων για Ανεξαρτησία. Ετσι η μέν Εκκλησία χρηματοδότησε την αποστολή δυνάμεων καταστολής στην εξέγερση του 1804 ενώ η μουσουλμανική ελίτ βρήκε την ευκαιρία να αντεπιτεθεί το 1821, όπου χρησιμοποιώντας σαν δικαιολογία την Βαλκανική Επανάσταση των Χριστιανών, εξαπέλυσε επίθεση ενάντια στην χριστιανική ελίτ απαγχονίζοντας τον Αρχιεπίσκοπο και τους προύχοντες. Η μόνη στιγμή συνένωσης των δύο ελίτ ήταν στην αντιμετώπιση των κοινών χριστιανομουσουλμανικών

εξεγέρσεων - και σ' αυτήν την περίπτωση δεν δίσταζαν να φέρουν ξένες δυνάμεις για καταστολή των ταξικών κινημάτων. Και αυτό είναι αποκαλυπτικό για την ευρύτερη πολιτική στάση των κυπριακών ελίτ. Στηρίζονταν σχεδόν μόνιμα στις ξένες επεμβάσεις για να διασφαλίσουν την ταξική και πολιτική τους κυριαρχία.

Ο χώρος απο τον οποίο θα μπορούσε να εμφανιστεί ένα λαϊκό εθνικό κίνημα ήταν ο χώρος της καθημερινότητας όπου παρά τον διαχωρισμό σε θρησκευτικά millet (έθνη) έχομε απο την 18ο αιώνα και μετά, μιά σταθερή διάβρωση των "συνόρων" ανάμεσα στις διαφορες θρησκευτικές ομάδες. Η εμφάνιση μιάς σειράς μαζικών διακοινοτικών ταξικών κινημάτων ήταν φαίνεται σύμπτωμα μιας ευρύτερης διαδικασίας αλληλοεπηρεασμού που δημιούργησε τις βάσεις για μιά αυτόνομη λαϊκή κουλτούρα. Είναι λ.χ. χαρακτηριστικό ότι ο απαγχονισμός των προυχόντων το 1821 δεν φαίνεται να παίρνει την μορφή διακοινοτικών συγκρούσεων και σφαγών (όπως στην Πελοπόννησο) ενώ λίγα χρόνια μετά, το 1833, θα ξεσπάσει η κυπριακή επανάσταση με έντονα διακοινοτικό χαρακτήρα. Ακόμα πιό ενδιαφέρον είναι η παρατήρηση του γλωσσολόγου Μ. Χριστοδούλου ότι βασικοί ήχοι της κυπριακής γλώσσας που έχουν τουρκική καταβολή (τζ - τσ) καθιερώνονται αυτήν την περίοδο. Επιπλέον η ύπαρξη μιας μαζικής και εκ των φαινομένων δραστήριας μειχτής θρησκευτικής κοινότητας (των λινοβαμβάκων) φαίνεται ότι αποτελούσε ένα ευρύτερο σύμπτωμα μιάς διαδικασίας θρησκευτικού αλληλοεπηρεασμού και συνυπαρξης. Η Κυπριακή Εκκλησία φαίνεται να διατηρεί μιά διοικητική και πρακτική αυτονομία/ανεξαρτησία ενώ τα ιερά σύμβολα της Κυπριακής Ορθοδοξίας (εικόνες, Παρθένος Μαρία) φαίνεται να χαίρουν καθολικού σεβασμού όπως μαρτυρούν οι αναφορές της αμερικανικής εκπαιδευτικής-θρησκευτικής αποστολής στην Κύπρο την δεκαετία του 1830.

Με αυτά τα δεδομένα (κοινά στοιχεία στις τοπικές κουλτούρες, κοινή κατανοητή γλώσσα, ύπαρξη λαϊκών ηρώων απο εξεγέρσεις ή κοινωνική ληστεία) θα μπορούσαν εύκολα να δημιουργηθούν είδωλα της φυλής για ένα κυπριακό έθνος. Αν αναλογιστεί κανένας τα τεράστια προβλήματα που είχε να αντιμετωπίσει το τότε νεοσύστατο Ελληνικό Εθνος και η ιστοριογραφία του που έπρεπε ουσιαστικά να "εξελληνίσει" μετα θάνατο βλάχους, αρβανίτες και μουσουλμάνους καπετάνιους, στην κυπριακή περίπτωση τα πράγματα ήταν πιο εύκολα.

Τα εθνικά (national) κινήματα όμως δεν αποτελούν λαϊκά κινήματα έστω και αν χρησιμοποιούν λαϊκές κινητοποιήσεις. Η ανάπτυξη ενός εθνικού κινήματος προϋποθέτει την ύπαρξη μιάς τοπικής ελίτ, έτοιμης να αναλάβει την ηγεμονία και πολιτικές συγκυρίες που να το επιτρέπουν. Η τοπική οικονομική και πολιτική ελίτ όπως είδαμε ήταν διχασμένη με βάση το σύστημα των θρησκευτικών millet απο όπου αντλούσαν την οικονομική δύναμη και το status τους. Διοικητικές μεταρρυθμιστικές

προσπάθειες για γενικές συνελεύσεις την δεκαετία του 1830, φαίνεται να αποτυγχάνουν μπροστά στην άρνηση/απροθυμία αυτών που έχουν ήδη την εξουσία να την μοιραστούν. Και μετά τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1850, η Εκκλησία που φαίνεται να ακολουθεί μιά σχετικά σταθερή πορεία εκμοντερνισμού προχωρεί σε μιά ηγεμονική απόπειρα κατοχύρωσης της εξουσίας της στην καθημερινότητα, με την ανέγερση αυστηρών διαχωριστικών τειχών ανάμεσα στις διαφορες θρησκείες και δοξασίες: απαγορεύει π.χ. την παροχή μυστηρίων στους λινοβάμβακους.

Η Εκκλησία ωστόσο παραμένει βασικά κυπριακή, παραδοσιακή ρωμέϊκη όλο το 19ο αιώνα. Το 1870 συνυπογράφει με τα άλλα πατριαρχεία εκκληση ενάντια στον εθνικισμό και η πρώτη ελίτ που αναδεικνύεται μετά το ερχομό των Αγγλων αντικατοπτρίζει αυτήν την λογική της Εκκλησίας. Οταν ο Λιασίδης έρχεται σε αντιπαράθεση με τον Βρεττανό ______ ο οποίος προσπαθεί να εκλεγεί βουλευτής την περιοχή ______, η εκστρατεία του επικεντρώνεται στον τοπικισμό και την θρησκεία η δε Εκκλησία χρησιμοποιεί αποκάλυπτα τους τοπικούς της μηχανισμούς υπέρ του. Στο δε νομοθετικό σώμα η ομάδα του Λιασίδη θα υποστηρίξει αποφυγή της αναφοράς στην Ενωση για να επιτεύχθεί η συνεργασία με τους μουσουλμάνους βουλευτές σε πρακτικά μεταρρυθμιστικά αιτήματα. ~~Επιπλέον ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος τάσσεται υπέρ της τεχνικής εκπαίδευσης (παρά της κλασσικής που εισηγούνταν οι εθνικιστές).~~ Σ΄ αυτά τα πλαίσια θα μπορούσε κανείς να πεί ότι στο δεύτερο μισό του αιώνα, η ρωμέϊκη χριστιανική ελίτ καταφέρνει να επιβληθεί σαν ηγεμονικός παράγοντας στην κυπριακή κοινωνία και προωθεί ένα πρακτικό πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων. Ηδη όμως η παραδοσιακή ρωμέϊκη Εκκλησία έχει να αντιμετωπίσει τον πρώτο ιδεολογικό εχθρό - τον ελληνικό εθνικισμό.

3. Η εισαγωγή των Εθνών στην Αν. Μεσόγειο και η Εθνική Αποικιοκρατία

Η εμφάνιση και η εισαγωγή του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο (και στην Ανατολική Μεσόγειο ευρύτερα) ήταν αποτέλεσμα μιας σημαντικής αλλαγής συγκυριών που θα μετέτρεπε την Κύπρο απο χώρα σε νησι-αποικία ή στόχο αποικιακής προσάρτησης. Η πρώτη σημαντική αλλαγή είχε ήδη συντελεστεί το 1830 με την δημιουργία του νεοελληνικού έθνους-κράτους στην Πελοπόννησο και την Αττική. Αυτό το έθνος-κράτος σηματοδοτούσε ουσιαστικά την εισαγωγή της έννοιας των εθνών στα Βαλκάνια. Και σαν κράτος δημιουργήθηκε με την βοήθεια-προστασία των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων, το κράτος των Αθηνών ανέπτυξε σύντομα (και κωδικοποίησε την

δεκαετία του 1840) μιά αντίληψη του εαυτού του σαν αυτοκρατορία. Σαν το διάδοχο σχήμα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας το οποίο θα υποκαθιστούσε ουσιαστικά την Οθωμανική Αυτοκρατορία όταν η τελευταία θα διαλυόταν όπως ανεμένετο στην Δύση.

Το εγχείρημα του έθνους-αυτοκρατορία του Αθηναϊκού κράτους είχε να αντιμετωπίσει και θεωρητικά και πρακτικά προβλήματα. Η σύζευξη του Βυζαντινού Μεσαίωνα και της Κλασσικής Αρχαιότητος αποδείχτηκε ενα ανυπέρβλητο μέχρι σήμερα εγχείρημα. Η συνένωση/προσάρτηση ετερογενών πολιτιστικών ομάδων υπο την σκεπή ενός έθνους που διεκδικούσε ωστόσο την νοοτροπία μιάς νεοΒυζαντινής αυτοκρατορίας αποδείχτηκε εξίσου ~~ανέφικτη~~ δύσκολη. Η νοοτροπία μιας δημοκρατικής αυτοκρατορίας/ομοσπονδίας την οποία εισηγήθηκε ο Ρήγας Φεραίος και οι Ελληνο οθωμανιστές του 19ου αιώνα εκτοπίστηκε μπροστά στην άνοδο ανταγωνιστικών εθνικών κινημάτων για Βαλκάνια τα οποία οδήγησαν σε μιά σειρά πολέμων και εθνικών εκκαθαρίσεων και κατέληξαν στα σύνορα του 1945. Όμως για τον 19ο αιώνα η εμφάνιση ενός Χριστιανικου-Ρωμέϊκου έθνους με αναφορά στην Βυζαντινή περίοδο και τον αρχαίο ελληνικό και ελληνιστικό πολιτισμό λειτούργησε ανασταλτικά στην εμφάνιση άλλων παρομοίων εθνών στην περιοχή. Το ελληνικό έθνος-αυτοκρατορία προσφερε και προπαγάνδιζε τον εαυτό του σαν την φυσική πολιτική ενότητα των ορθοδόξων. Το θεατρικό έργο Βαβυλώνια το οποίο σηματοδοτεί την προβληματική της νεοελληνικής αυτοκρατορίας, είναι χαρακτηριστικό των πληθυσμών τούς οποίους διεκδικούσε το Αθηναϊκό κράτος. Η παρουσία των Αλβανών λ.χ. θεωρείται αυτονόητη, κάτι που σίγουρα θα ξένιζε ένα έλληνα εθνικιστή του 1990. Στο έργο εμφανίζεται και ένας Κύπριος του οποίου η παρουσία είναι "περιττή" όπως παρατηρεί ο κριτικός Κ. Μαύρης. Είναι ενδιαφέρον ότι στις ελάχιστες φορές που μιλά ή ~~η~~ τον απευθύνεται ο λόγος ο Κύπριος εμφανίζεται όχι απλά σαν ιδιόρυθμος ιθαγενής, αλλα σαν μορφωμένος στην "σολομωνική" - μιά έμμεση αλλά σαφής αναφορά στην Κύπρο σαν μεσανατολικο - απόμακρο, άγνωστο και μυστηριακό - χώρο. ~~Ανάλογες υπήρξαν και~~ Οι αρχικές αντιδράσεις των Κυπρίων στην δημιουργία του χριστιανικού κράτους των Βαλκανίων πιο περιορισμένες. Μερικοί εξόριστοι πρoύχοντες, υπέγραψαν αίτηση για συμπερίληψη της Κύπρου στο βασίλειο ενώ απ΄ ότι φαίνεται τα μεσαία αστικά στρώματα άρχισαν να αποκτούν ελληνικά διαβατήρια τα οποία σήμαιναν ότι οι κάτοχοί τους δεν θα πλήρωναν φόρους. Αυτή η προσπάθεια φοροδιαφυγής όμως δεν ενθουσίασε τον τοπικό μηχανισμό χριστιανικής διοίκησης, την Εκκλησία, η οποία απαίτησε να σταματήσει η απόκτηση ελληνικών διαβατηρίων. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο όμως δεν φαίνεται να είχε αναπτυχθεί στην Κύπρο ενωτικό κίνημα ή να είχε μεταφραστεί η διαδικασία απόκτησης διαβατηρίων σε εξελληνιστικό κίνημα. Σ΄ ένα κείμενο-ντοκουμέντο του 1848 ο πρώτος έλληνας πρόξενος στην Κύπρο, ο Δ. Μαργαρίτης, χρησιμοποιεί τον όρο "ομογενείς" για τους Κυπρίους χριστιανούς αλλά δεν αναφέρει ~~ούτε λέξη για~~ αιτήματα προσάρτησης της Κύπρου στο ελληνικό βασίλειο. Η πραγματεία του για την

(24)

Κύπρο είναι περιγραφικής και οικονομικής φύσης -τελειώνει με μιά έκκληση στους έλληνες εμπόρους να επεκτείνουν τις επιχειρήσεις στην περιοχή. Ανάλογη απουσία αναφορών σε ενωτικά/προσαρτησιακά αιτήματα εμφανίζεται και στις εκτενείς αναφορές τους αρχαιολόγου Cesnola για την καθημερινή ζωή στην Κύπρο την δεκαετία του 1860. Αξίζει να σημειωθεί ότι αυτήν την δεκαετία ξεσπά ενωτική εξέγερση στην Κρήτη, ενώ τα Εφτάνησα παραχωρούνται στην Ελλάδα. Η εντυπωσιακή ηρεμία στην Κύπρο η οποία είχε συνταραχτεί απο αλλεπάλληλες εξεγέρσεις στις αρχές του αιώνα, ήταν χαρακτηριστική του γεγονότος ότι ο κυπριακός εκμοντερνισμός ακολουθούσε μιά δικιά του πορεία με σχετικά χαλαρές σχέσεις με το αθηναϊκό βασίλειο.

Φαίνεται όμως ότι η επέκταση του "κόμματος του Ελληνισμού" όπως αποκάλεσε ο τη ιδεολογία των νέων μεσαίων τάξεων οι οποίες είτε μορφώθηκαν είτε ταυτίστηκαν με την ιδεολογία του αθηναϊκού κράτους, άρχισε να εμφανίζεται και στην Κύπρο την δεκαετία του 1870. Ετσι στην πανηγυρική ομιλία υποδοχής των Βρεττανών το 1878, ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος, κάνει μιά αναφορά στην ένωση σε σχέση με τα Εφτάνησα (και όχι με την Κρήτη) αλλά επιμένει να μιλά εκ μέρους των Χριστιανών-Ρωμιών (αντί των Ελλήνων της Κύπρου).

Επιπλέον αναφέρει ο Κ. Κύρρης, τα πρώτα χρόνια της Βρεττανικής διακυβέρνησης κάθε άλλο παρά ξεκάθαρη ήταν η πολιτική και η πολιτιστική κατεύθυνση της κυπριακής ελίτ. Εμφανίζονται τότε αιτήματα για την επιστροφή της Κύπρου στην βασιλεία των Λουζινιανών, ενώ γενικότερα η πολιτιστική ζωή προσανατολίζεται στον άμεσο περίγυρο της Ανατολικής Μεσογείου παρά στο Βαλκανικό Αθηναϊκό κράτος.

"Είναι πολύ ενδιαφέρον ότι, η σύγκριση που κάμνει ο τύπος της Κύπρου προς τα πνευματικά πρότυπα του Ελληνισμού, μάλλον αναφέρεται σε πρότυπα όχι μόνο Αθηναϊκά αλλά και Σμυρνέϊκα, Αλεξανδρινά, της Βηρυτού, της Κωνσταντινουπόλεως, της Ρουμανίας, πιό πολύ στα πρότυπα της διασποράς παρά στα Αθηναϊκά. Το 1899, όταν ιδρύεται και εγκαινιάζεται το περικαλλές θέατρο Παπαδοπούλου στην Λευκωσία, το πρώτο αξιόλογο θέατρο στην Κύπρο, ο Αργος, ανταποκριτής της Φωνής της Κύπρου στην Αμμόχωστο, το συγκρίνει πρός το θέατρο της Βυρητού και όχι προς τα Ελληνικά θέατρα της Αθήνας. Η πνευματική ζωή της Σμύρνης, της Κωνσταντινουπόλεως, της Αλεξανδρείας, του Καΐρου, της Βηρυτού, παρέχει κριτήρια για την πνευματική ζωή της Κύπρου. Και εδώ υπερτερεί η επίδραση του ελληνισμού της διασποράς και όχι της Αθήνας, δηλαδή κυριαρχεί η επαφή με την Μέση Ανατολή. Αυτή η έπαφή, που έδωσε κριτήρια ανατολικότερα, υπάρχει ήδη απο τότε στην Κύπρο, κατά μακραίωνα παράδοση, που συνεχίζεται ως τα μέσα περίπου του 20ου αιώνος". p.212

Ή γλώσσα του πιο πάνω κειμένου το οποίο γράφτηκε ένα αιώνα μετά (το 1986) είναι χαρακτηριστική της εφεύρεσης νέων ιστορικών εννοιών και της επιβολής τους στο παρελθόν. Η ίδια η χρήση των εννοιών "Ελληνισμός" και "διασπορά" (ιδιαίτερα για τους κατοίκους της Σμύρνης και της Κωνσταντινούπλης) αναπτύχθηκε τον 20ον αιώνα όταν κατέρρευσε ουσιαστικά και πρακτικά η πολιτική της αυτοκρατορίας και το Αθηναϊκό κράτος στράφηκε προς την εσωτερική ομοιογενοποίηση ιδιαίτερα μετά την συρροή ελληνοφώνων προσφύγων απο την Τουρκία και την Αίγυπτο και την ανάπτυξη μεταναστευτικού ρεύματος και την δημιουργία Ελληνοφώνων παροικιών στην Γερμανία, ΗΠΑ και Αυστραλία.

Ο εκμοντερνισμός και η πολιτιστική ανάπτυξη της Κύπρου ήταν πιο πολύ επηρεασμένη απο τον γεωγραφικό της περίγυρο και την ενδογενή ιστορία της χώρας παρά απ΄ την έννοια της ελληνικής διασποράς. Τα πιο δημοφιλή θέατρα της περιόδου (τέλη 19ου αιώνα) δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία στην Λατινική Μεσαιωνική περίοδος (λχ. Πέτρος Α, Η Κύπρος και οι Ναϊται). Στην εφημερίδα "Ραγιάς" που εκδίδεται προς το τέλος της δεκαετίας του 1890, γίνεται μιά αναφορά στους "εθελοντές Κύπριους, του Ελληνικού αγώνος" σε θρησκευτικά παρά εθνικά πλαίσια. Η αναφορά στο "ελεύθερο Κρητικό κράτος" (την Κρητική πολιτεία) που δημιουργείται τότε κάθε άλλο παρά αρνητική είναι. Οι αναφορές της εφημερίδας στην Κύπρο όχι μόνο δεν κάνουν καμμιά αναφορά σε ένωση, αλλα είναι σαφές ότι η Κύπρος γίνεται αντιληπτή σαν "χώρα" (με αρχαίες αναφορές: του Ζήνωνος η χώρα) και ο κριτικός λόγος του εκδότη στρέφεται προς την ανάγκη μεταρρυθμίσεων και απάμβλυνσης της φτώχειας. Και το θέμα φαίνεται να είναι σαφώς στα χέρια των Κυπρίων.

"το μέλλον της πατρίδας μας θα το δημιουργήση
Αυτ' η ίδια η πατρίς και όπως το θελήση
Αν απο τα παθήματα της τύχης διδαχθείσα
Κ εν τη καμίνω των δεινών αν ανακαινισθείσα
Εκ των αυτής δυσπραγιών, με ζήλον κι εμπειρίαν
Προδιαγράψη σωστικήν και σώφρονα πορείαν,
Ζητούσα την ανόρθωση αμοίρου καθεστώτος
Το μέλλον θάναι, βέβαια κρείττον του ενεστώτος".

26

Υπηρχαν βεβαια και αλλες εφημεριδες με δυναμικη ενωτικη γραμμη. Αλλα οπως θα δουμε στο επομενο μερος, η επικρατηση του ενωτισμου σαν ηγεμονικης ιδεολογιας εγινε στις πρωτες δεκαετιες του 20ου αιωνα. Οι τασεις που αναφερονται πιο πανω δειχνουν την καταπιεσμενη πιθανοτητα μιας αυτονομης ανπτυξης της Κυπριακης κοινωνιας. Η γεω-πολιτικη θεση και οι εσωτερικες αντιθεσεις απεκλειαν ωστοσο κατι τετοιο . Σε αυτα τα πλαισια ειχε ηδη αρχισει μια διαδικασια εξαγωγης του εθνικου προτυπου της Μεγαλης Ιδεας και η Κυπρος δεν εμεινε ανεπηρεαστη. Οι πρωτοι ερευνητες της παραδοσιακης Κυπριακης Κουλτουρας μετεφεραν ουσιαστικα τα προτυπα της Ελληνικης Μεγαλης Ιδεας και τα χρησιμοποιουσαν για να ταξινομησουν στοιχεια τοσο της Κυπριακης λαογραφιας οσο και ιστοριας. Ειναι αξιοσημειωτο οτι δυο απο τους τρεις "πατερες" των Κυπριακων σπουδων, ο Α. Σακελαριος (ο οποιος εθεσε τις βασεις της Κυπριακης λαογραφιας και των Κυπριακων γλωσσικων μελετων) και ο Φ. Ζανεττος (ο οποιος επικεντρωθηκε στην ιστοριογραφια) καταγονταν απο την Ελλαδα.

~~Στις μελετες του Α. Σακελαριου η εμφαση βρισκεται στην ενταξη της κουλτουρας στο ανελικτικο σταδιο της εξελιξης του Ελληνικου εθνους (σαν ενα μερος/παρακλαδι του εθνικου κορμου) ενω~~ ο Φ. Ζανεττος Λ.Χ. οδηγει την Κυπριακη ιστοριαγραφια στα προτυπα της Μεγαλης Ιδεας - μακρυα απο το χριστιανικο αναλυτικο πλαισιο το οποιο εχρησιμοποιητο απο τον Μεσαιωνα (με τον Λ. Μαχαιρα) μεχρι τον 18ο αιωνα (με την ιστορια του αρχιμανδριτη Κυπριανου). Ειναι στα πλαισια αυτων των αναλυτικων μετατοπισεων που αρχισαν να κατασκευαζονται μια σειρα απο factoids, οπως τα ονομασε ο G. Maier -"γεγονιδια" τα οποια χωρις ιστορικη τεκμηριωση αποκτησαν το status του ιστορικου γεγονοτος μεσα απο την επαναληψη απο τον ηγεμονικο λογο. Ο Maier αναφερεται σ' αυτα τα πλαισια στην παρουσιαση της περιοδου του αρχαιου βασιλια Ευαγορα σαν προδρομου της ενωσης. Σ'αυτα τα πλαισια θα μπορουσε κανεις να ενταξει και τον μυθο του "απελευθερωτη" Κιμωνα - ενω στα αρχαια κειμενα ειναι ξεκαθαρο οτι ο στοχος του Κιμωνα ηταν απλα η

παρενοχληση των Περσων η/και η αποκομηση "λαφυρων απο τους εχθρους". Το πιο εντυπωσιακο γεγονιδιο το εχει τεκμηριωσει προσφατα ο Ρολανδος Κατσιαουνης - προκειται για την ομιλια/καλωσορισμα του Αρχιεπισκοπου στους Βρεττανους το 1878 . Συμφωνα με την εθνικη ιστοριογραφια του20ου αιωνα στην εν λογω ομιλια περιεχοταν μια αναφορα στην ενωση. Συμφωνα ομως με την τεκμηριωμενη αναλυση του κ. Κατσιαουνη το εν λογω αποσπασμα προστεθηκε στην ομιλια μερικες δεκαετιες αργοτερα σαν νομιμοποιητικο στοιχειο των εθνικιστων στην διαμαχη με τους Ρωμιους στο αρχιεπισκοπικο ζητημα των αρχων του αιωνα.

Αυτες οι μετατοπισεις αποτελουσαν βεβαια μια μορφη εκμοντερνισμου. Αποτελουσαν ομως ταυτοχρονα και ενα αναλυτικο πλαισιο και μια σειρα απο κατηγοριες σκεψεις για οργανωση της βιωμενης εμπειριας που αναιρουσαν την αυτονομη υπαρξη της Κυπριακης Κοινωνιας και την μετετρεπαν σαν μερος μιας αλλης ολοτητας - ενα αποσπασμα. Ταυτοχρονα οι Κυπριοι μετατρεπονταν σε ιθαγενεις που επρεπε να εκπολιτιστουν απο τον εισαγωμενο εθνικο λογο. Ετσι η εθνικη αποικιοκρατια επιβαλλεται πρωτα σαν τροπος σκεψης και οργανωσης της εμπειριας πριν την αμεση πολιτικη παρεμβολη που θα εκφραστει αργοτερα - μετα τα μεσα του 29ου αιωνα.

Η δυναμη του αποικιακου λογου του εθνικισμου στηριζοταν σε τρεις παραγοντες:

α) Οι φορεις του - τα carrier groups - η αστικη ταξη και η νεα διανοηση του γραπτου λογου ηταν οι κοινωνικες ομαδες που ανεβαιναν (λογω εκμοντερνισμου) στη πολιτικη (ειτε σαν εκλελεγμενοι ηγετες ειτε σαν διορισμενοι δημοσιοι υπαλληλοι της αποικιοκρατιας) την πολιτιστικη (μεσω της εκπαιδευσης και της γραπτης επικοινωνιας) και την οικονομικη εξουσια.

β) Η Βρεττανικη αποικιακη διοικηση ευνουσε βασικα αυτην την εξελιξη οπως αναφερεται πιο κατω σαν μια μορφη νομιμης αντιπολιτευσης. Και για την

Κυπρο ο Ελληνικος εθνικισμος με τις αναφορες του σε ενα ενδοξο πολιτιστικο και πολιτικο παρελθον προσφεροταν σαν μια μορφη αποδειξης οτι στο σημειολογικο επιπεδο οι Κυπριοι ηταν ισοι με τους αποικιοκρατες - στον βαθμο που οι προγονοι τους ηταν, υποτιθεται οι δημιουργοι της βασης του Δυτικου πολιτισμου.

γ) Στο επικοινωνιακο επιπεδο ο νεος εισαγωμενος λογος εκφραζοταν μεσα απο τον γραπτο λογο - ο οποιος θα ανελθει σε μια ηγεμονικη θεση στον 20ο αιωνα μεχρι την επελαση της ηλεκτρονικης επικοινωνιας προς τα τελη του αιωνα. Κατα συνεπεια η ηγεμονια του εθνικου λογου εκφραζοταν και απο τον ελεγχο του κυριαρχου μεσου επικοινωνιας της μοντερνας εποχης. Ομως οπως θα δουμε πιο κατω ο γραπτος λογος δεν καταφερε να επιβληθει ολοκληρωτικα και να εκτοπισει τον προφορικο - ο οποιος καταληξε στο καταστασιακο επιπεδο να γινει φορεας της κυπριακης συνεδησης.

Ενδεικτικο της περιοδου ειναι το εργό του Βασιλη Μιχαηλιδη. Ο Μιχαηλιδης ξεκινησε την ποιητικη του πορεια γραφωντα στην καθαρευαουσα αλλα το εργο με το οποιο περασε στην ιστορια γραφτηκε στα Κυπριακα. Η "9η Ιουλιου", το εργο το οποιο βοηθησε στο να δομηθει η εικονα του ελληνοκυπριακου εθνικισκου με ενδογενεις αναφορες (με την μαρτυρολογια για τον Κυπριανο και την συνδεση με το ελληνικο 1821) εμπεριεχει ενδιαφερουσες εννοιολογικες αναφορες. Στο εργο δεν χρησιμοποιηται ο ορος Ελληνας η Ελληνισμος ουτε γινεται αναφορα στην ενωση. Αντιθετα ο ορος που χρησιμοποιηται για την συλλογικοτητα των ελληνοκυπριων ειναι ρωμιοσυνη. Ειναι αξισημειωτο σε αυτα τα πλαισια το γεγονος οτι ο Μιχαηλιδης εγραψε και ποιηματα εναντια στην αμφισβητηση της ελληνικοτητας των Κυπριων χριστιανων. Ομως οταν χρησιμοποιει την Κυπριακη στην ποιηση του ο προσδιοριστικος ορος που αναδυεται ειναι ρωμιος παρα ελληνας. Επισης ειναι ενδιαφερον οτι στην "9η Ιουλιου" γινεται διαχωρισμος αναμεσα σε "καλους" και "κακους" Τουρκους -δεκαετιες πριν την

ιδεολογικη αναγκη των Ε/Κ να τονισουν τις καλες σχεσεις και προθεσεις προς τους Τ/Κ μετα το 1974 σαν αντιβαρο της τουρκικης εθνικιστικης προπαγανδας. Ενας Τ/Κ, ο ΚΚιορογλου, προσπαθει με κινδυνο της δικης του ζωης να σωσει τον αρχιεπισκοπο. εμμεση αλλα σαφης καταγραφη και θετικων αισθηματων απεναντι στους Τ/Κ ακομα και σε στιγμες δημιουργιας "εθνικων ειδωλων".

4. Το διεθνές σύστημα εξουσίας και ~~η επιστροφή~~ ο αποδορισμός της Κύπρου ~~στο~~ ίσον συνοριακού χώρον. ~~status~~.

Η κάθοδος ~~ωστόσο~~ των Βρεττανών οριοθετεί μιά νέα ιστορική περίοδο η οποία θα ενισχύσει συνειδητά αλλά και δομικά την άνοδο του ελληνικού εθνικισμού. Κατ΄ αρχην στον ευρωπαϊκό χώρο είχε ολοκληρωθεί μεχρι το 1870 η συγκρότηση των δυτικών και κεντροευρωπαϊκών εθνών τα οποία άρχισαν να επιδίδονται απροκάλυπτα στο δεύτερο στάδιο του μύθου της "εθνικής ολοκλήρωσης": Την γεωγραφική ~~της~~ ίους επέκταση εκτός Ευρώπης για τον "εκπολιτισμό" των "βαρβάρων" - και φυσικά για την επέκταση των πολιτικών σφαιρών επιρροής και την δημιουργία νέων χωρων/αγορων καπιταλιστικής συσσώρευσης. Σ΄ αυτά τα πλαίσια είχε όμως συντελεστεί και μιά επιστημολογική μετακίνηση στην πολιτιστική νομιμοποίηση των ευρωπαϊκών εθνών. Ενώ μέχρι τον 18ο αιώνα (οπως μαρτυρά και η εκστρατεία του Ναπολέοντα στην Αίγυπτο) η Δύση αντλούσε την μη-χριστιανική της νομιμοποίηση/ιστορική παράδοση απο τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, μετά τα μέσα του 19ου αιώνα (κάτω απο την επίδραση του Ρομαντισμού και του Κοινωνικού Δαρβινισμού) η αρχή του δυτικού πολιτισμού μετατοπίστηκε βόρεια - στις εισβολές των Αρείων, Ινδο-ευρωπαϊκών φυλών. Σ΄αυτά τα πλαίσια η Ελλάδα παρέμεινε ο μόνος χώρος της προ-Ρωμαϊκής κλασσικής αρχαιότητας που αναγνωρίστηκε σαν πρόγονος του Ευρωπαϊκού. Η υποβάθμιση του Χριστιανισμού και των αρχαίων σημιτικών πολιτισμών (Αίγυπτος, Φοίνικες) σήμαινε ουσιαστικά ότι έμπαινε στο περιθώριο η κυπριακή μοντέρνα ιστοριογραφία που είχε ήδη προσδιορίσει τους αρχαίους κυπρίους σαν μιά φυλή ανθρώπων οι οποίοι ήταν "πολλά ευγενείς εις ωραιότητα και ευταξίαν του σώματος, τους οποίους οι ξένοι ωνόμαζον θεούς και θεάς και κατά αλήθειαν ωσαν να μήν ήταν γεννημένοι απο ανθρώπους θνητούς". Το ίδιο βέβαια θα γινόταν και με τα ευρήματα του Cesnola την δεκαετία του 1860 τα οποία στοιχειοθετούσαν την ύπαρξη μιάς αυτόνομης αρχαίας κλασσικής τέχνης.

Το ανοιγμα της διώρυγας του Σουέζ (1866) ενός νευρολογικού κόμβου για το διεθνές εμπόριο, μετέτρεψε ουσιαστικά τον χώρο της Ανατολικής Μεσογείου σ΄ ένα νέο "βαλκανικό χώρο" ανταγωνισμού των ευρωπαϊκών μεγάλων δυνάμεων. Μόνο που σ΄ αυτόν τον χώρο (τον μη-ευρωπαϊκό) δεν προωθήθηκε αρχικά η δημιουργία εθνών-κρατών/προτεκτοράτων όπως στα Βαλκάνια. Αντίθετα οι ευρωπαίοι προσπάθησαν να * ~~προσπορίστουν~~ αρσαιλεριζίων τις υπάρχουσες θρησκευτικές ομάδες διατηρώντας το παραδοσιακό πλαίσιο αναφοράς για να αποφύγουν την ανάπτυξη τοπικών, εθνικών κινημάτων. Και σίγουρα οι χριστιανικές κοινότητες με κάποιες δυνατότητες/ιστορία εκμοντερνισμού (όπως οι Ορθόδοξοι της Κύπρου και οι Μαρωνίτες του Λιβάνου) θεωρήθηκαν σαν προνομιούχοι σύμμαχοι. Οχι όμως σαν εν δυνάμει αυτοδύναμα έθνη, αλλά σαν προεκτάσεις ήδη υπαρχόντων ευρωπαϊκών εθνών. Και ήδη το Ελληνικό έθνος-κράτος

είχε αρχίσει και αυτό να συμπεριφέρεται σαν μιά περιφερειακή επεκτατική δύναμη. Ο βασιλιάς της Ελλάδας λ.χ. παρατηρούσε το ότι αφού οι είχαν πάρει μεσογειακές κτήσεις εδικαιούτο και η Ελλάδα (232)

Ετσι όταν έφθασαν οι Βρεττανοί στην Κύπρο και την Αίγυπτο (1878-1882) ~~ενθάρρυναν την μετανάστευση Ελλήνων στην Αίγυπτο και~~ προσδιόρισαν την Κύπρο για πρώτη φορά στην ιστορία του νησιού σαν ελληνικό νησί. Είναι εντυπωσιακό πόση μυθολογία έχει καλλιεργηθεί τις τελευταίες δεκαετίες ώστε να ξεχαστεί σχεδόν το γεγονός ότι οι Αγγλοι ενώ διοικούσαν την Κύπρο η οποία νομικά ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία όχι απλά ανέχονταν αλλά και ενεθάρρυναν τον ελληνικό εθνικισμό. Εκφράζοντας αυτήν την λογική ο Lloyd George είπε στον W. Churchill (ο οποίος σε μιά επίσκεψή του στην Κύπρο το 1907 θα "συγχαρεί" τους Κύπριους ορθόδοξους για τον ενωτισμό τους):

"Οι Ελληνες είναι ο λαός του μέλλοντος στην Ανατολική Μεσόγειο. Είναι γόνιμοι και γεμάτοι απο ενεργητικότητα. Αντιπροσωπεύουν τον χριστιανικό πολιτισμό απέναντι στην τουρκική βαρβαρότητα..... Μιά μεγαλύτερη Ελλάς θα αποτελέσει πλεονέκτημα για την Βρεττανική Αυτοκρατορία".

Και σ΄ αυτά τα πλαίσια ακόμα και οι πιό φανατικοί Ελληνες εθνικιστές επεδείκνυαν ~~μιά πρωτοφανή δουλοπρέπεια~~ απέναντι στην αγγλική διοίκηση. Ετσι μιά συγκέντρωση διαμαρτυρίας των "αδιάλλακτων" (Εθνικιστών-Ενωτικών) το 1899 για κάποια αρνητικά σχόλια του τότε Υπουργού Αποικιών Τσάμπερλεϊν, κατέληξε μετά διακηρύξεις ελληνικότητας σ΄ ένα ψήφισμα το οποίο ετόνιζε ότι ο λαός της Κύπρου " τρέφει την πεποίθησιν, ότι εν ευθέτω καιρώ, θα τύχη της αρωγής του βρεττανικού λαού υπέρ της Ενώσεως...". Αν αναλογιστεί κανείς ότι αυτή ήταν ουσιαστικά η αντιπολίτευση, γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι ουσιαστικά οι Αγγλοι δεν είχαν να αντιμετωπίσουν αντι-αποικιακά αισθήματα απο την κυπριακή ελίτ - η μουσουλμανική της πτέρυγα αρκείτο στον παραδοσιακό οικονομικό της ρόλο και στην συνεργασία με την νέα εξουσία, οι διαλλακτικοί (που έκφραζαν τα συμφέροντα της ρωμέϊκης ελίτ) ενθάρρυναν την νομιμοφροσύνη και της μεταρυθμίσεις ενώ οι αδιάλλακτοι έκαμναν μεν εσωτερική αντιπολίτευση και έγκριναν ψηφίσματα για την ένωση αλλά η στάση τους απέναντι στην Μεγάλη Βρεττανία δεν απείχε αισθητά απο τους υπολοιπους. Θεωρούσαν δεδομένο τον φιλελληνισμό του Λονδίνου - ο οποίος είχε άλλωστε αποδειχτεί και με λόγια και με έργα.

Στο λαϊκό επίπεδο, στον χώρο δηλαδή της τεράστιας πλειοψηφίας των Κυπρίων που ζούσαν στην ύπαιθρο, δεν φαίνεται να είχαν συντελεστεί μεγάλες αλλαγές ή μετατοπίσεις ταυτοτήτων. Ετσι παρά το γεγονός ότι μερικές ~~δεκάδες~~ (~~κατά κύριο~~

~~λόγο μεσοαστοί~~) κύπριοι εθελοντές πολέμησαν με την Ελλάδα το 1897, στην Κύπρο δεν έγιναν ταραχές ή διακοινοτικές αντιπαραθέσεις. Και στο τέλος του αιώνα, ο Ν. Καταλάνος, ο ιδεολόγος της 25ης Μαρτίου, ελάχιστα τιμήθηκε - ούτε καν στην Λευκωσία. ~~Η μόνη~~ μεγάλη αγροτική κινητοποίηση που έχουμε αυτήν την περίοδο είναι το συλλαλητήριο των κρασοχωριτών στο Πέρα Πεδί το 1894.

Ομως το πολιτικό και πολιτιστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα εξελίσσονταν τα γεγονότα του επόμενου αιώνα είχε ήδη καθοριστεί. Η ελίτ και οι ηγεμονικοί θεσμοί της κυπριακής κοινωνίας παρέμειναν ανίκανοι (λόγω εσωτερικών διαμαχών) και βασικά απρόθυμοι να συγκροτήσουν ένα εθνικό αντι-αποικιακό κίνημα. Και η διεθνής συγκυρία απέκλειε στην εποχή του ιμπεριαλισμού μιά τέτοια εξέλιξη.

Πριν προχωρήσουμε στην επόμενη ιστορική περίοδο που χαρακτηρίζεται απο την έντονη διαμάχη των εισαγομένων εθνικισμών με τα κυπριακά υπόλοιπα ~~και τον ανερχόμενο κυπριακό μοντερνισμό~~ είναι χρήσιμο να οριοθετήσουμε την ιστορική εμπειρία που περιγράψαμε: Με την μορφή σχεδιαγραμμάτων θα μπορούσαμε να πούμε ότι η ταυτότητα των Κυπρίων εξελίσσεται απο το σχέδιο Α στο σχέδιο Β.

18ος -19ος αιώνας/μέχρι 1870 — τέλη 19ου αιώνα

ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Α:
- ενιαία κυπριακή κουλτούρα
- μουσουλμάνοι
- Ορθόδοξοι Χριστιανοί
- λινοβάμβακοι

Β:
- λινοβάμβακοι σμίκρυνση
- ενιαία κυπριακή κουλτούρα
- εξευρωπαϊσμένοι Ελληνες εθνικιστές
- παραδοσιακοί Μουσουλμάνοι
- παραδοσιακοί Ρωμηοί

ΔΟΜΗΣΗ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

Α:
- μουσουλμάνοι
- χριστιανοί
- χριστιανοί και ευρωπαίοι
- αγρότες

Β:
- Ρωμιοί
- μουσουλμάνοι
- εθνικιστική μεσαία τάξη
- αγρότες

3. ΟΙ 3 ΜΕΤΑΛΛΑΓΕΣ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟΝ 20ο ΑΙΩΝΑ

α) Η πρωτη μεταλλαγη ταυτοτητας: Απο την ηγεμονια των Ρωμιων στον εκμοντερνισμο του ελληνικου εθνικισμου

Η πρωτη μεγαλη αντιπαραθεση για την ταυτοτητα εγινε στα τελη του 19ου αιωνα και ολοκληρωθηκε στις αρχες του 20ου με το "αρχιεπισκοπικο ζητημα". Οι βασικοι διαδικοι της αντιπαραθεσης ηταν η παραδοσιακη ταυτοτητα του ρωμιου και η νεωτερικη ταυτοτητα του Ελληνα. Ο Π. Κιτρομηλιδης , ο οποιος ανελυσε αυτη την αντιπαραθεση με του ορους της συγχρονης κοινωνικης επιστημης, τονιζει οτι αυτη η αντιπαραθεση υπηρξε ενας βασικος αξονας των συζητησεων για τη διαμορφωση του νεοελληνικου κρατους και της ιδεολογικης του νομιμοποιησης.

"Η βαλκανικη κοινωνια πριν την εμφανιση των εθνικων ιδεολογιων, οπως ειχε ενοποιηθει πολιτικα απ'τη οθωμανικη κατακτηση και οπως ειχε ομοιογενοποιηθει πολιτιστικα απο την ορθοδοξη εκκλησια, κρατιοταν μαζι ψυχολογικα και ιδεολογικα, με τους δεσμους και τις παραδοσεις της Ανατολικης ορθοδοξιας. ..[..]
Οι μοντερνες ιδεες του κοσμικου κρατους και της εθνικοτητας που συνδεονταν με τις ιδεες του Διαφωτισμου και του Δυτικου ορθολογισμου ηρθαν και υπονομευσαν [..] τοσο την οθωμανικη διοικηση οσο και την ορθοδοξη ενοτητα των βαλκανιων. Οι , τελικως αντιμαχομενοι,εθνικισμοι που ξεπηδησαν απο αυτη την ιδεολογικη μεταμορφωση, ηταν οι δυναμεις που εφεραν το τελος της κοινης βυζαντινης παραδοσης των βαλκανιων....[...]
Την ιδια περιοδο αναλογες συγκρουσεις συνεβαιναν και σε αλλες Ορθοδοξες Εκκλησιες [..] η εκκλησια της Κυπρου, ηταν θυμα των πιεσεων του εθνικισμου. Μια παρατεταμενη διαμαχη για την διαδοχη του αρχιεπισκοπικου θρονου...(1900-09) εληξε με την εκλογη του εθνικιστη Κυριλλου ΙΙ (1909-16) . Απο αυτο το σημειο και περα η εκκλησια τηςΚυπρου ανελαβε την ηγεσια του κυπριακου εθνικιστικου κινηματος....για ενωση με την Ελλαδα."

Η αντιπαραθεση στη Κυπρο στην επιφανειακη της εκδοχη ηταν μια αντιπαραθεση για τον Αρχιεπισκοπικο θρονο , η οποια διχασε τον πληθυσμο σε Κιτιακους και Κυρηνειακους..Οι δυο πτερυγες ωστοσο εκφραζαν και τις δυο βασικες πολιτικες παραταξεις που ειχαν διαμορφωθει απο την τελευταια

δεκαετια του 19ου αιωνα. Οι κιτιακοι εκφραζαν την αναδυομενη πτερυγα των αδιαλλακτων εθνικιστων η οποια υποστηριζε μια πιο δυναμικη διεκδικητικη πολιτικη απεναντι στην αποικιοκρατια με στοχο την ενωση . Εκφραζαν κοινωνιολογικα τα ανερχομενα μεσαια στρωματα και τους σπουδαστες που επεστρεφαν απο την εθνικη διαπαιδαγωγηση στο πανεπιστημιο Αθηνων. Ειναι αλλωστε χαρακτηριστικο οτι οι ηγετικοι διανουμενοι εκφραστες αυτης της τασης ηταν μεταναστες απο την Ελλαδα (Καταλανος, Ζαννετος). Οι κυρηνειακοι , αντιθετα, εκφραζαν την παραδοσιακη ρωμεικη ελιτ η οποια κυριαρχουσε μεχρι τελος του 19ου αιωνα. Η αντιπαραθεση εκφραστηκε με διαμαχες στις εφημεριδες και με λαικες κοινητοποιησεις που το 1908 κατεληξαν και σε βιαιες συγκρουσεις στους δρομους - σε βαθμο που οι αγγλοι υποχρεωθηκαν να κηρυξουν στρατιωτικο νομο ! Η αντιπαραθεση στο ρητορικο επιπεδο ηταν χαρακτηριστικη : Οι κυρηνειακοι και οι κιτιακοι χωριστηκαν σε διαφορετικα σχολεια και συλλογους. Ο συλλογος των κιτιακων υπο τον Καταλανο εφερε το αρχαιο ονομα "Ευαγορας" ενω οι κυρηνειακοι συνασπισθηκαν στο συλλογο "Ορθοδοξια". Ο ιδρυτης της "ορθοδοξιας" , ο Ι. Τεκνοπουλος κατηγορειτο απο τους αντιπαλους του οτι προηγαγε τον προτεσταντισμο. Ο ιδιος ο μητροπολιτης κυρηνειας , ο επονομαζομενος Κυριλλουιν, κατηγορηθηκε οτι ηταν ακολουθος του Αθηναιου ιεροκυρηκα Μακρακη , ο οποιος εθεωρειτο αιρετικος με θεσεις που προσεγγιζαν τον προτεσταντισμο και τον οικουμενισμο. Ο Τεκνοπουλος , κατα τον Καταλανο, δεν περιοριζοταν στις θρησκευτικες αποψεις. Ιδου ενα απο τα επιμαχα κηρυγματα που οδηγησαν και στη αποχωρηση του Κιτιου απο την ιερα συνοδο:

"Η Ελλας δυστυχως ευρισκεται εις ηθικη και εθνικη παρακμην; εις την οποια ουδεν αλλο εθνος χριστιανικον ευρισκεται. Το κατ'εμε δεκα ειναι αι πληγαι αι οιποιαι κατατρωγουσιν το Ελληνικο εθνος και εις ας οφειλεται η εθνικη καταπτωσις αυτου...
Τα τρια τεταρτα των Ελληνων ειναι ζωοκλεπται. Οι Ελληνες ειναι ψευσται και δολιευονται στο εμποριον... Οι Ελληνες πρωθυπουργοι και υπουργοι, διευθυνται Τραπεζων και αλλοι αξιωματουχοι συλλαμβανονται καταχρασται.

Εις το πανεπιστημιον των Αθηνων οι καθηγηται διδασκουσιν τον υλισμον. Οι ελληνες ορκιζονται δια το τιποτε"

Απο την αλλη οι κυρηνιακοι κατηγορουσαν τον μητροπολιτη Κιτιου σαν Μασωνο , και τους υποστηριχτες του σαν οπαδους της απορριψης των ιερων κανονων και της ιερας συνοδου η οποια ελεγχοταν απο αυτους. Αυτη η παραταξη ειχε επισης την ανοιχτη υποστηριξη του Οικουμενικου Πατριαρχη.

Αν τοποθετουσαμε σε ενα πινακα την αντιπαραθεση θα ειχαμε:

ΠΑΡΑΤΑΞΗ	ΣΥΜΒΟΛΑ/ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ	ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ/ΑΛΛΟΙ
ΚΙΤΙΑΚΟΙ	*Συλλογος Ευαγορας *Υπερασπιση Ελλαδας *Διεκδικηση λαικης συμμετοχης	*Αντιθεση στους Αγγλους/ προτεσταντες. *Αντιθεση στους παραδοσιακους συντηριτικους ηγετες
ΚΥΡΗΝΑΙΙΚΟΙ	*Συλλογος Ορθοδοξια *Υπερασπιση της Παραδοσης και του οικουμενικου Πατραρχειου	*Αντιθεση στο μασωνισμο και τους νεωτερισμους (υλισμο) * Αντιθεση στις επεμβασεις στα εσωτερικα της κυπριακης εκκλησιας

Αξιζει να σημειωθουν τρια πραγματα σε σχεση με την αντιπαραθεση

α) Το 1908 στα πλαισια της εντονης αντιπαραθεσης αναμεσα στις δυο παραταξεις , δημαρχος Λευκωσιας εκλεγηκε ενας Τ/Κ - υποδηλωντας οτι η **αλλη θρησκευτικη κοινοτητα δεν ειχε γινει ακομα αντιληπτη σαν κινδυνος που να συνενωνει τους χριστιανους.** Υποδηλωνει ταυτοχρονα τον συγκυριακο διαχωρισμο των Κυπριων σε τρεις ομαδες - τις δυο ε/κ παραταξεις και τους τ/κ.

β) Στα πλαισια της αντιπαραθεσης γινεται η **βασικη μετατοπιση της Κυπριακης ιστοριογραφιας απο Χριστιανικη σε ελληνικη.** Ειναι η περιοδος που κατασκευαζονται ορισμενοι νεωτερικοι μυθοι (οπως η δηθεν

αναφορα του αρχιεπισκοπου Σοφρονιου το 1878 στη ενωση) και γραφονται οι ιστορικες αφηγησεις οι οποιες εκτοπιζουν την προηγουμενη ιστοριογραφια απο τον Λεοντιο Μαχαιρα μεχρι τον Κυπριανο (1788) οι οποιοι θεωρουσαν τους Κυπριους, Ρωμιους των οποιων η ιστορια ξεκινουσε ουσιαστικα με τον εποικισμο του νησιου απο την Αγια Ελενη . Οσο για την αρχαιοτητα ακολουθειτο περισσοτερο η Βιβλος παρα ο Ομηρος η ο Ηροδοτος. Ετσι η αρχη του εποικισμου της κυπρου απο το ανθρωπινο ειδος τοποθετειται στη περιοδο μετα τον Κατακλυσμο και την καθοδο στην Κυπρο του Χεττιμ , γιου του Νωε, απο οπου το νησι πηρε και το ονομα του. Η νεα ελληνικη ιστοριογραφια εκτοπιζει τις βιβλικες αναφορες και τις αντικαθιστα με "ειδωλολατρικες" αναφορες σε απογονους των θεων του ολυμπου που εποικισαν την κυπρο μετα τον τρωικο πολεμο. Σαφως η νεα ιστοριογραφια ακολουθει τα δυτικοευρωπαικα προτυπα της συγγραφης της εθνικης ιστοριας - εχει πιο επιστημονικα κριτηρια αλλα ειναι επισης σαφης και ο ιδεολογικος της στοχος. Τα δυσαρεστα γεγονότα παρασιωπουνται και στη αναγκη κατασκευαζονται επιβεβαιωτικα γεγονοτα.

γ) Ειναι ενδιαφερον επισης το τελος της αντιπαραθεσης... Οι αγγλοι επεμβαινουν οχι για να υποστηριξουν τους κυρηνειακους, οπως το ηθελε η μυθολογια των αδιαλλακτων, αλλα αντιθετα για να προωθησουν ενα νομο πλαισιο με βαση τον οποιο ο αρχιεπισκοπος Κυπρου εκλεγεται. Ετσι **παραβιαζεται η αυτονομια της εκκλησιας απο την πολιτεια αλλα σε ενα πλαισιο οπου η εκκλησια εκμοντερνιζεται** - ουτε και οι προτεσταντικες εκκλησιες δεν εχουν τοση δημοκρατια να εκλεγει ο λαος την θρησκευτικη του ηγεσια. Η εκκλησια μετατραπηκε ετσι σε εσωτερικο πολιτικο σωμα /δημοσια σφαιρα για τον χριστιανικο πληθυσμο και σε αυτο το νεο πλαισιο θα λειτουργησουν οι χθεσινοι εχθροι σαν μελλοντικοι συμμαχοι. Οταν το 1916 ο αρχιεπισκοπος πεθανε, ο Καταλανος θα υποστηριξει τον Κυρηνειας απεναντι στο φοβο να εκλεγει ενας ακραιφνης πλεον νεωτεριστης - ο Μελετιος Μεταξακης.

Στο τομεα της ταυτοτητας αυτη ειναι η περιοδος της μετατοπισης απο την παραδοσιακη - ρωμεικη ταυτοτητα προς την ελληνικη - εθνικη. Σε ενα λαικο πλαισιο η χρηση της ορολογιας "ελληνας" παραμενει ακομα στο επιπεδο της χριστιανικης μυθολογιας. Ο Ι.Θ. Κακριδης παρατηρει σε σχεση με την αντιληψη των χριστιανων-ρωμιων για τους Ελληνες, τους οποίους θεωρουσαν σαν μια φυλη που εζησε στα παλια χρονια.

" Οτι οι Ελληνες ηταν μισανθρωποι η το λιγοτερο ακοινωνητοι φαινεται να το πιστευουν και οι κυπριωτες, ετσι στη Λεμεσο οποιος κατοικει απομερα, μακρια απο τους συνοικισμους παραβαλεται με Ελληνα : Καθεται σαν τον Ελληνα . Υποστηριχτηκε πως η παρομοιωση αυτη καταγεται απο τους πρωτους χριστιανικους αιωνες, τοτε που οι λιγοι που ειχαν απομεινει ειδωλολατρες Ελληνες ζουσαν απομονωμενοι αποφευγοντας τους οικισμους των χριστιανων. Μια αλλη εξηγηση ειναι νομιζω πιθανη. Την ωρα που οι Κυπριοι εβλεπαν και αυτοι στους Ελληνες αγριες υπερανθρωπες αδαμαστες υπαρξεις, καπως σαν τους παλιους Γιγαντες και τους σημερινους δρακους, τι παραξενο αν τους φανταζονταν να ζουν αγειτονευτοι μακρια απο τα χωρια."

Η αναφορα στην οποια αναφερεται ο κ. Κακριδης καταγραφηκε στις αρχες του αιωνα στη Λεμεσο. Ταυτοχρονα ομως αυτη (οι αρχες του αιωνα) ειναι η περιοδος κατα την οποια αρχιζει να αναδυεται στα αστικα ,κατ'αρχην στρωματα , η Ελληνικη ταυτοτητα με δυο κυριως αξονες

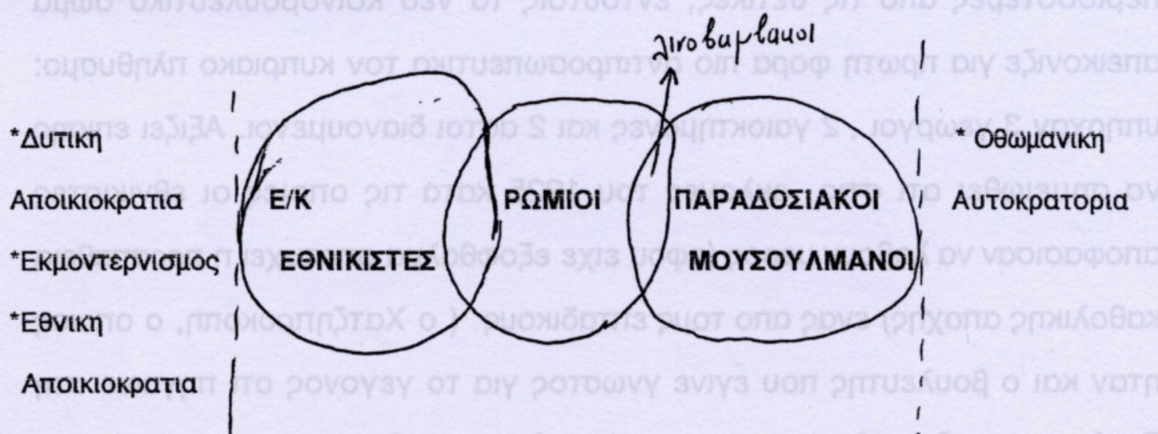
α) Την μαζικοποιηση του εκπαιδευτικου συστηματος το οποιο εισαγει οχι μονο βιβλια αλλα και εκπευδευτικους απο το ελληνικο κρατος - με την συνακολουθη εισαγωγη και του ιστορικου πλαισιου κατανοησης της νεωτερικοτητας το οποιο κωδικοποιηθηκε σαν " η Μεγαλη Ιδεα". Συμφωνα με αυτο το πλαισιο οι Κυπριοι ηταν μερος μιας αναδυομενης αυτοκρατοριας - του νεο-ελληνικου εθνους κρατους - η οποια θα ηταν η συνεχεια του Βυζαντινου κοσμου στο χωρο της ανατολικης μεσογειου ενω ταυτοχρονα διεκδικουσε (εστω και με εσωτερικες αντιφασεις) την κληρονομια του αρχαιου ελληνικου κοσμου. Αυτη η τελευταια διεκδικηση λειτουργουσε και σαν νομιμοποιηση του status των αποικιοκρατουμενων Κυπριων στο βαθμο που αποδεικνυε οτι ηταν ενας πληθυσμος ο οποιος εν δυναμει ηταν ισος με τους αποικιοκρατες, στο βαθμο που οι προγονοι του ηταν αυτοι

"δημουργησαν τον πολιτισμο". Αλλωστε η χρηση του αρχαιοελληνικου λογου στη νεωτερη ελληνικη κουλτουρα υπηρξε σε ενα μεγαλο βαθμο τελετουργικη - εχρησιμοποιητο σαν σημειο αναγνωρισης προς τα εξω παρα σαν συστατικο στοιχειο στο εσωτερικο. Ειναι αξιοσημειωτο λ.χ. το οτι οι πιο φανατικοι υποστηριχτες αυτης της "κληρονομιας" ηταν η εθνικιστικη ακροδεξια .

β) Υπηρξε ,εκτος απο τους ενδογενεις παραγοντες, και μια σαφης εξωτερικη επιδραση. Τοσο οι Αγγλοι αλλα και αλλοι ευρωπαιοι επισκεπτες , κατω απο την επιδραση της μετατοπισης του 19ου αιωνα απο το σημιτικο στο Αρειο μοντελο για την ιστοριογραφια, τονιζαν και αντιμαχονταν με εντονη πολεμικη την αποψη οτι οι κυπριοι θα μπορουσαν να ηταν οτιδηποτε αλλο εκτος απο Ελληνες. Σε αυτα τα πλαισια μπορει να ενταξει καποιος και το μνημειωδες εργο της Magda Ohnefalsch-Richter, "Ελληνικα ηθη και εθιμα στη Κυπρο", στο οποιο αντιπαραβαλεται ο μεσαιωνικος χριστιανικος κοσμος με τον αρχαιο για να αποδειχτει οτι τελικα οι ιθαγενεις ειναι πιο αυθεντικοι ελληνες απο οσο και οι ιδιοι ακομα φανταζονται.

Σε αυτα τα πλαισια η δομη των ταυτοτητων στα πρωτα 40 χρονια της βρεττανικης περιοδου θα μπορουσε να παρουσιαστει ως ακολουθως:

ΣΥΝΟΡΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

(για την κατανομη των εξελιξεων και τασεων αναλογως επιπεδου αναλυσης βλ. προηγουμενο κεφαλαιο)

6) Η δευτερη μεταλλαγη ταυτοτητας: Η Αριστερα και η Κυπριακή καθημερινοτητα/υπολοιπο την εποχη της ελληνικης ηγεμονιας (1920-60)

Μεχρι τις αρχες της δεκαετιας του 1920 η πρωτη μεταλλαγη ταυτοτητας ειχε συντελεστει , τουλαχιστον οσο αφορα τους βασικους θεσμους διαχειρισης της εξουσας και κοινωνικοποιησης - οπως ηταν η εκκλησια και το εκπαιδευτικο συστημα. Ενα φαινομενικα παραδοξο επεισοδιο στη αρχη της δεκαετιας σηματοδοτησε σε ενα μεγαλο βαθμο το σημειο της μεταλλαγης δειχνωντας ταυτοχρονα σημεια του παρελθοντος και σκιαγραφωντας τασεις του μελλοντος.

Το 1922 το εθναρχικο συμβουλιο αποφασισε να κηρυξει αποχη απο τις εκλογες σαν μηχανισμο πιεσης προς τους Βρεττανους για να εφαρμοσουν τις υποσχεσεις τους για παραχωρηση της Κυπρου στην Ελλαδα. Η αποχη ομως δεν τηρηθηκε - τουλαχιστον στο καθολικο βαθμο που την προγραμματιζαν οι εμπνευστες της. Μια ομαδα 14 Κυπριων, απο τους οποιους εκλεγηκαν οι 7 (και για αυτο εγιναν γνωστοι σαν επταδικοι) εβαλαν υποψηφιοτητα στις εκλογες αψηφωντας την αποχη που ειχε κηρυξει η εκκλησια. Ανκαι οι αρνητικοι ψηφοι ηταν στις περισσοτερες περιπτωσεις (οχι ομως σε ολες) περισσοτερες απο τις θετικες, εντουτοις το νεο κοινοβουλευτικο σωμα απεικονιζε για πρωτη φορα πιο αντιπροσωπευτικα τον κυπριακο πληθυσμο: υπηρχαν 3 γεωργοι , 2 γαιοκτημονες και 2 αστοι διανουμενοι. Αξιζει επισης να σημειωθει οτι στις εκλογες του 1925 κατα τις οποιες οι εθνικιστες αποφασισαν να λαβουν μερος (αφου ειχε εξοφθαλμα αποτυχει η προσπαθεια καθολικης αποχης) ενας απο τους επταδικους (ο Χατζηπροκοπη, ο οποιος ηταν και ο βουλευτης που εγινε γνωστος για το γεγονος οτι πηγαινε στη Βουλη με την βρακα) καταφερε να επανεκλεγει εις βαρος του παραδοσιακου ηγετη των εθνικιστων , του Θ. Θεοδοτου.

Το επεισοδιο των επταδικων εδειξε ουσιαστικα δυο πραγματα:

α) Η αναδυομενη εξουσια των εθνικιστων δεν οταν ολοκληρωτικη. Μια ομαδα παραδοσιακων τοπικων ηγετων (αλλα και μερικοι αστοι διανοουμενοι) αμφισβητουσε πλεον ανοιχτα το πολιτικο μονοπωλιο το οποιο διεκδικουσε η εθνικη πολιτικη ελιτ μετα την κατακτηση και της θρησκευτικης εξουσιας κατα το εκκλησιαστικο ζητημα των προηγουμενων χρονων.

β) Η παραπανω αμφισβητηση της εθνικο-θρησκευτικης ηγεσιας (και κατ'επεκταση της ιδεολογιας της Ενωσης και των πολιτικων πρακτικων που πηγαζαν απ' αυτη) στηριζοταν , σ' αυτο το σταδιο τουλαχιστον στην παραδοσιακη-τοπικη κουλτουρα της αγροτικης Κυπρου, αλλα το πλαισιο στο οποιο εμφανιζοταν ηταν αποτελεσμα του Νεωτερισμου που εισηγαγαν οι Αγγλοι. Σαφως οι επταδικοι επελεγαν την Αγγλικη διοικηση απο τις οδηγιες της δικης τους ελιτ. Και επιπλεον αυτο το μικρο διαλειμμα της δυναμικης εμφανισης της παραδοσιακης Κυπρου στο πολιτικο προσκηνιο συνεβηκε σε ενα κοινοβουλευτικο πλαισιο - ενα νεωτερικο θεσμο που εισηγαγαν οι Αγγλοι. Σ'αυτα τα πλαισια αρχιζει και η στροφη του ελληνο-κεντρικου πολιτικου λογου μακρυα απο το δημοκρατικο κοινοβουλευτικο πλαισιο -μια ταση που θα κορυφωθει τις δεκαετιες του 40-50 και θα συνεχισει να υπαρχει στη ακροδεξια μεχρι το 74. Αυτη η αντιπαθεια του ελληνοκεντρικου λογου της Δεξιας απεναντι στους δημοκρατικους θεσμους και την ιδια την εννοια του συνταγματος , δικαιολογειται συνηθως σαν αποτελεσμα της αφοσιωσης και του αγωνα για την Ενωση. Αυτο το επιχειρημα , ωστοσο, ηταν περισσοτερο ενα ιδεολογημα του οποιου η απηχηση και η συναισθηματικη φορτιση απευθυνοταν στα λαικα στρωματα της εθνικοφροσυνης. Η ηγεσια της Δεξιας (σαν εκπροσωπος της ηγεμονικης, οικονομικα και πολιτικα, ταξης) δεν επαψε ποτε να βρισκεται και στη πολιτικη εξουσια σαν οι de facto συνεργατες των Βρεττανων. Ειναι χαρακτηριστικο το οτι ο ιδεολογος της εκλογικης αποχης του 1922 , Ο Ν. Πασχαλης , οταν απετυχε να εκλεγει στις εκλογες του 1925 διοριστηκε απο τους Βρεττανους σαν ο πρωτος Κυπριος Δημοσιος Κατηγορος. Επιπροσθετα την δεκαετια του 1930 οταν

καταργηθηκαν τα εκλελεγμενα σωματα , οι Κυπριοι που διοριστηκαν απο τους Βρεττανους στα δημοσια αξιωματα ηταν κατα κυριο λογο η ηγεσια της δεξιας της επομενης δεκαετιας - που αρνειτο το 1947 ακομα και να συζητησει για το συνταγμα ! Ουσιαστικα η ηγεσια της ελληνοκεντρικης εθνικοφροσυνης ηθελε να αποφυγει την ανοδο των κατωτερων κοινωνικων στρωματων στη πολιτικη εξουσια - αλλωστε και ιδεολογικα η ταυτιση με την Ελλαδα (σαν κρατος αλλα και σαν ιδεολογια οπως αυτη εκπορευοταν απο το ελληνικο υπουργειο Παιδειας) απο το 1936 μεχρι το 1974 δεν οδηγουσε πουθενα αλλου παρα σ'ενα πολιτικο αυταρχισμο και ενα σχεδον φασιζοντα εθνικισμο.

Η δεκαετια του 1920 ηταν μεταβατικη . Ηταν η περιοδος κατα την οποια διαμορφωθηκε τοσο το πολιτικο οσο και το πολιτιστικο σκηνικο που σφραγισαν την Κυπριακη νεωτερικοτητα μεχρι την δεκαετια του 1960 - και σ' ενα βαθμο μεχρι την δεκαετια του 1980. Ο ελληνοκεντρικος εθνικισμος μετακινειται στα δεξια και απο εκμοντερνιστικος μετατρεπεται σε συντηρητικο. Ηδη στις εκλογες του 1925 οι παλαι ποτε αμφισβητιες της παραδοσιακης ελιτ απο την δεκαετια του 1890 θα γινουν οι ιδιοι στοχος μιας νεας ομαδας εκμοντερνιστων που θα τους παρουσιασει οχι απλα σαν τους παλιους πολιτικαντηδες αλλα και σαν εκπροσωπους της "αριστοκρατιας". Ετσι εκτος απο την ηττα του Θεοδοτου απο τον Χατζηπροκοπη, οι εκλογες του 1925 θα παρουσιασουν και την μονομαχια Πασχαλη και Χατζηπαυλου - οπου ο τελευταιος θα επιτεθει εναντια στον ιδεολογο του εθναρχικου συμβουλιου σαν εκπροσωπο της ανωτερης ταξης. Η επωδος των ομιλιων του ειναι χαρακτηριστικη:

" Μαυρο, μαυρο . ολομαυρο στης αριστοκρατιας την καλπη

Και ασπρο, ασπρο ολοασπρο στα παιδια τα δικα σας

που σας αγαπουν πουσας εκτιμουν και που σας σεβονται"

Ομως η ουσιωδης αλλαγη δεν ηρθε απο τετοιους πολιτικους. Η πραγματικη πολιτικη καινοτομια ηταν η δημιουργια δυο ταξικων οργανωσεων-κομματων:

του κομμουνιστικου και του αγροτικου κομματος. Το δευτερο παρα τις προσπαθειες για συγκροτηση, και παρα το γεγονος οτι ειχε μια βαση για να στηριχθει στο συνεργατικο κινημα και την συμβιωση των δυο κοινοτητων στις αγροτικες περιοχες εντουτοις περα απο τα συνεδρια και τις διακυρηξεις του, που εκφρασαν, ως ενα σημειο και το πνευμα της δεκαετιας του '20, δεν καταφερε να συγκροτηθει σε μια σταθερη πολιτικη δυναμη. Αντιθετα το κομμουνιστικο κομμα ανκαι ξεκινησε σε πιο δυσκολες συνθηκες, μεταφερωντας μια ξεκαθαρα μοντερνιστικη ιδεολογια καταφερε να ριζωσει και να γινει ο πηρυνας του κινηματος της Κυπριακης Αριστερας που εμφανιστηκε δυναμικα την δεκαετια του 1940 - καλυπτοντας εν μερει το ιδεολογικο κενο που αφησε η αποτυχια αναπτυξης του Αγροτικου Κομματος. Το Κομμουνιστικο Κομμα Κυπρου (ΚΚΚ) αποτελει σταθμο οχι μονο για την πολιτικη αλλα και για την πολιτιστικη ιστορια της Κυπρου. Ηταν το πρωτο κομμα που διακυρηξε δημοσια και με επιμονη το συνθημα της Ανεξαρτησιας και που αντιμετωπισε την Κυπρο σαν αυτονομο χωρο στον οποιο συγκατοικουσαν δυο διαφορετικες κοινοτητες οι οποιες ειχαν κοινα συμφεροντα απο την γεωγραφικη τους ταυτοτητα. Εμμεσα αλλα σαφως οι πρωτοι κομμουνιστες αναγνωριζαν την Κυπριακη κοινωνια σαν πολιτιστικα πλουραλιστικη.

Ενα αλλο σημαντικο ρευμα που διαμορφωθηκε στη δεκαετια του 1920 ηταν το φιλευθερο-αστικο το οποιο στη συγκεκριμενη ιστορικη συγκυρια εκφραζοταν απο τους οπαδους του Βενιζελισμου στη Κυπρο. Αυτο το ρευμα το ποιο υποστηριζε την αρχη της αυτονομιας (με μακροπροθεσμη προοπτικη την Ενωση) δεν καταφερε ωστοσο να διαμορφωθει σε ενα ισχυρο κεντρωο ρευμα μακροπροθεσμα. Οι εκπροσωποι του ειχαν εκλογικες επιτυχιες στις εκλογες του 1925 αλλα στη δεκαετια του 1940 οταν αρχισε η εποχη της μαζικης πολιτικης εκφραστηκε αυτονομα με το μικρο "Κομμα της Προοδου" ενω οι πιο γνωστοι εκπροσωποι αυτης της τασης (οπως ο Ι. Κληριδης) συνεργαστηκαν με την Αριστερα - τουλαχιστον μεχρι την στροφη αυτης της

παραταξης στο "Ενωση και μονο Ενωση" την δεκαετια του 1950. Το συγκεκριμενο ρευμα αντιμετωπισε απο την αρχη την καχυποψια της ακρας δεξιας ακριβως γιατι ιδεολογικα αλλα και θεσμικα οι θεσεις του πηγαζαν η πλησιαζαν τις θεσεις των Βρεττανων. Υποστηριζαν την διευρυνση των δημοκρατικων δικαιωματων και την εγκαθιδρυση ενος θεσμικου πλαισιου το οποιο θα στηριζοταν στη κοινωνια των πολιτων παρα στις εθνικες κοινοτητες η ακομα χειροτερα στο θεοκρατικο πλαισιο της Κυπριακης εκκλησιας. Ανκαι αυτη η τaση εγινε ηγεμονικη στο χωρο της πολιτικης ελιτ της δεξιας μετα το 1974, εντουτοις στις προηγουμενες δεκαετιες αντιμετωπιστηκε με βιαιοτητα - απο δολοφονιες μεχρι διαλυσεις συγκεντρωσεων. Ειναι αυτη η αδυναμια συγκροτησης ενος φιλελευθερου κεντρωου χωρου που οδηγησε την Αριστερα να κινηθει εξ αναγκης και να καλυψει εν μερει αυτον τον χωρο.

Στον χωρο της τουρκοκυπριακης κοινοτητας οι μεταλλαγες ηταν αναλογες με καποια καθυστερηση. Η ηγεμονια των παραδοσιακων οθωμανων εμεινε σχεδον αναμφισβητητη μεχρι τα τελη της δεκαετιας του 1910. Εμφανιστηκε τοτε μια κινηση γυρω απο τον γιατρο Πεχητζ , ο οποιος προσπαθησε να συγκροτησει μια εθνικιστικη κινηση "για επιστροφη της Κυπρου στην Τουρκια". Αντιθετα με την σχετικη ανοχη που επεδειξαν προηγουμενως απεναντι στον ελληνικο εθνικισμο , στα τελη της δεκαετιας του 1910 οι Βρεττανοι δεν ηταν ιδιαιτερα ανεχτικοι. Η κινηση του Πεχητζ κατασταληκε χωρις ενδοιασμους .Ταυτοχρονα οι Βρεττανοι ειχαν αρχισει να προβληματιζονται και για τις μορφες του ελληνικου εθνικισμου , ιδιαιτερα μετα τα επεισοδια της 25ης Μαρτιου 1921- οταν εγινε μια πρωτη αψιμαχια αναμεσα στις αρχες ασφαλειας και διαδηλωτες. Την δεκαετια του 1920 ο Τουρκικος εθνικισμος αρχισε να εμφανιζεται σταδιακα - με αποκορυφωμα την εκλογη ενος Κεμαλιστη Βουλευτη . Αυτες οι μεταλλαγες ειχαν αρχισει να ανησυχουν ιδιαιτερα την αποικιακη διοικηση η οποια επενδυε στον διαχωρισμο των δυο κοινοτητων για να εξασφαλιζει μια νομοτυπη δημοκρατικοτητα στο αποικιακο συστημα. Και οι ανησυχιες δεν ηταν

αβασιμες : η αλληλουχια των γεγονοτων που οδηγησαν στην εξεγερση του 1931 ηταν χαρακτηριστικη των μεταλλαγων που ειχαν συντελεστει και του διαφορετικου σκηνικου των κοινωνικων δυναμεων που ειχε διαμορφωθει : Μεσα σ'ενα κλιμα αναπτυξης της ταξικης συνειδησης των κατωτερων ταξεων (οπως αναaφερθηκε πιο πανω) ο κυβερνητης (ο οποιος ειχε κανει αρκετες προσπαθειες να "αποδειξει" τα φιλελληνικα του αισθηματα) προσπαθησε να περασει απο το νομοθετικο σωμα ενα προυπολογισμο με αυξημενες φορολογιες. Η προσπαθεια σκονταψε στην αρνηση του Κεμαλιστη βουλευτη ("του μικρου Τουρκου " οπως τον αποκαλουσαν οι Βρεττανοι) να ταυτιστει με με τις θεσεις του κυβερνητη. Ο κυβερνητης αποφασισε να περασει ετσι και αλλοιως το νομοσχεδιο - κατι το οποιο προκαλεσε διαδηλωσεις. Σ' αυτο το πλαισιο και φοβουμενοι οτι η ακροδεξια (η οποια εκφραζοταν απο τους κυκλους της μητροπολης της Κερυνιας) θα αναλαμβανε την ηγεσια των εκδηλωσεων , οι παραδοσιακοι ηγετες της Δεξιας ανελαβαν οι ιδιοι την ηγεσια με το συνθημα της Ενωσης. Οι κομμουνιστες , οι οποιοι ανεμεναν μια κοινωνικη εκρηξη,βρεθηκαν σε διλημμα: αποστασιοποιηθηκαν αρχικα λογω του συνθηματος της εξεγερσης (της ενωσης) , αλλα μετα ελαβαν ενεργα μερος στα πλαισια της λογικης του ενιαιου αντι-αποικιακου κινηματος.

Οι μεταλλαγες πολιτικων θεσεων και κατευθυνσεων ηταν εκφραστικες των τασεων που ετειναν να διαμορφωθουν:

α) Η ιδεολογια της ενωσης ειχε αποκτησει μια ηγεμονικο θεση αναμεσα στους ελληνοκυπριους. Ταυτοχρονα η ταυτιση του συνθηματος με την αντιθεση στην αποικιοκρατια οδηγουσε ουσιαστικα στην καλυψη αλλων δυναμικων οι οποιες υπηρχαν στη κοινωνια (οπως οι κομμουνιστες, οι Βενιζελικοι) και οι οποιοι αντιτιθενταν μεν στην αποικιοκρατια αλλα δεν εκφραζονταν κατ' αναγκη με την ελληνοκεντρικη κατευθυνση του κινηματος της ενωσης. Ειναι αυτο το ηγεμονικο πλαισιο ωστοσο, το οποιο εμπεδωθηκε στη Ε/Κ κοινοτητα μεσα απο τους μηχανισμους της εκκλησιαστικης εξουσιας ~~[illegible]~~ και εκπαιδευσης

αλλα και με απειλες για κοινωνικους αποκλεισμους η και δολοφονιες. Η δημοσια σφαιρα των Ε/Κ , περα απο μια συντομη ανοιξη την δεκαετια του '40, διαμορφωθηκε ουσιαστικα σ' ενα καθεστως ημιλογοκρισιας και συγκαλυμενων απειλων απο τους εκπροσωπους της τοπικης εξουσιας - για τους οποιους η αμφισβητηση της ενωσης ανοιγε ουσιαστικα ενα χασμα που σε τελικη αναλυση αμφισβητουσε την δικια τους εξουσια.

β) Αξιζει να σημειωθει οτι αυτη, η πρωτη μαζικη αμφισβητηση της αποικιοκρατιας στο ονομα της ενωσης εγινε ακριβως γιατι προκληθηκε ενα συνταγματικο αδιεξοδο μετα την συμμαχια ενος Τ/Κ βουλευτη με τη Ε/Κ πλειοψηφια. Εν μερει δειχνει, βεβαιως οτι ο αναδυομενος Τ/Κ εθνικισμος δεν ειχε ακομα προσδιορισει τον κινδυνο που θα αποτελουσε το μαζικο κινημα της ενωσης. Δειχνει ομως ταυτοχρονα και μια αλλη προοπτικη -" μια καταπιεσμενη ιστορικη πιθανοτητα" για να χρησιμοποιησουμε την ορολογια του Barrington Moore Jr. Την προοπτικη που πρεσβευαν τα ταξικα κινηματα των αγροτων και των εργατων αλλα και οι φιλελευθεροι οι οποιοι εκπροσωπουσαν την λογικη του συνταγματικου δικαιου το οποιο ο κυβερνητης ουσιαστικα παραβιαζε με την αρνηση του να σεβαστει την αποφαση του νομοθετικου συμβουλιου. Σε ενα ευρυτερο πλαισιο αυτη η λογικη αντιμετωπιζε τα προβληματα της κυπριακης κοινωνιας σαν ενδογενη - και στοχευε στην επιλυση τους στα πλαισια της κυπριακης πραγματικοτητας.

Η επομενη περιοδος μαζικων κινητοποιησεων ξεκινα ουσιαστικα στις 29 Οκτωβριου 1940 οταν Ε/Κ **αλλα και Τ/Κ** ξεχυθηκαν στους δρομους για να εκφρασουν την αλληλεγγυη τους στον συμμαχικο αγωνα - με την ευκαιρια της Ιταλικης επιθεσης εναντια στην Ελλαδα. Η συμμετοχη των Τ/Κ η οποια δεν περιοριστηκε σε καποιες μεμονωμενες αυθορμητες εκδηλωσεις, αλλα εκφραστηκε καθ'ολη την εβδομαδα των εκδηλωσεων με συμμετοχη ηγετων τους στα συλλαλητηρια, προσδιδει το κλιμα της εποχης. Η αντιπαραθεση του β' παγκοσμιου θα δημιουργησει για μια πενταετια σχεδον ενα κλιμα

προσμονης για κοσμοιστορικες μεταβολες που θα ανοιξει ενα νεο πεδιο πολιτικης δρασης με πρωταγωνιστη την Αριστερα. Συμφωνα με την μαρτυρια του Α. Ζιαρτιδη οι κομμουνιστες οι οποιοι ηταν ο κινητηριος μοχλος για την οργανωση των συντεχνιων την δεκαετια του 1930 διατηρουσαν τις επιφυλαξεις τους απεναντι στην Ελλαδα και την Ενωση μεχρι και τον Αυγουστο του 1940. Οταν ομως το παρανομο ΚΚΚ σε συνεργασια με αστους-φιλελευθερους διανοουμενους ιδρυσαν το ΑΚΕΛ το 1941 η θεση τους για την Ενωση ειχε ηδη διαφοροποιηθει προς το θετικο - στην αρχικη διακυρηξη υπηρχε μια ασαφης αναφορα στο θεμα της αυτοδιαθεσης (η οποια θα μπορουσε να σημαινει, βεβαιως, και ανεξαρτησια). Τα επομενα χρονια οταν οι αριστερες οργανωσεις γνωρισαν μια αλματωδη ανοδο, η εννοια της αυτοδιαθεσης ετεινε να μεταφραστει αυτοματα σε ενωση. Ενωση ομως με μια Ελλαδα στην οποια οπως εδειχναν τα μεχρι τοτε δεδομενα θα επικρατουσε το ΕΑΜ και το ΚΚΕ. Επιφανειακα η μετατοπιση δεν ηταν ιδιαιτερα εντυπωσιακη οπως μπορει να θεωρησει καποιος κοιταζοντας τα γεγονοτα απο αποσταση. Ουσιαστικα η Κυπριακη αριστερα εκφραζε με τον ενωτισμο της την περιοδο του πολεμου το οραμα της απαλλαγης απο την αποικιοκρατια σε ενα σοσιαλιστικο πλαισιο. Οταν η Ελληνικη Αριστερα συρθηκε ουσιαστικα στον εμφυλιο και ηττηθηκε η κυπριακη αριστερα εδειξε τους ενδοιασμους της. Οταν προτειναν οι Βρεττανοι συζητηση για το συνταγμα το 1947, με ολους τους ενδοιασμους για την αλλαγη γραμμης , η Κυπριακη Αριστερα συμμετειχε και οργανωσε και μαζικα συλλαλητηρια για την Αυτοκυβερνηση. Το πνευμα της εποχης φαινεται αναγλυφα σε μια ομιλια του Α Αδαμαντος, ηγετη της αριστερας και δημαρχου του Βαρωσιου, το 1948:

"Εναντιον των πολιτικων δικαιωματων και της Αυτοκυβερνησης εχει κηρυξει αμειλικτον πολεμον η εθνικοφροσυνη με το απατηλο συνθημα "Ενωσις και μονο ενωσις". [....] Το μελημα της ειναι να δεχθει ο λαος να εξακολουθησει να φερη σιωπηλα και αγγυστα το διπλο ζυγο της ξενης δυναμης και της ντοπιας συνεργαζομενης ολιγαρχιας του πλουτου σε μια αγωνιωδη προσπαθεια να

μεινει ο λαος χωρις φωνη και αυτη χωρις ενοχληση στην εκμεταλλευση του".

Η Ενωση δεν ηταν βεβαια τη δεκαετια του 40, μονο μια στρατηγικη για τον αντι-αποικιακο αγωνα. Ειχε γινει οπως αναφερθηκε και πιο πανω η ηγεμονικη ιδεολογια των Ε/Κ. Βιωνοταν σαν μερος της θεωρησης τους για τον κοσμο και την ιστορια. Ειχαν ενταχθει στη φαντασιακη ενοτητα του ελληνικου εθνους και λιγοι τολμουσαν να αμφισβητησουν ανοιχτα το φαινομενικα αυτονοητο της "εθνικης καταγωγης" και των υποτιθεμενων πολιτικων συνεπαγωμενων αυτης της "καταγωγης". Ετσι οταν η ηγεσια του ΑΚΕΛ, ειτε λογω των συμβουλων της ελληνικης κομμουνιστικης ηγεσιας ειτε λογω εσωτερικων ισορροπιων, στραφηκε προς την πολιτικη του "Ενωση και μονο ενωση" το 1949 μια μεγαλη μεριδα της ηγεσιας αποχωρησε (με προεξεχοντα τον ιστορικο ηγετη της αριστερας Πλουτη Σερβα και τους δημαρχους των μεγαλων πολεων). Εντουτοις δεν προχωρησαν στην συγκροτηση εναλλακτικης πολιτικης δυναμης. Μονο ο Φ. Ιωαννου προσπαθησε να διαμορφωσει μια ανεξαρτητη φωνη με την εφημεριδα "Φως" και ο Α, Αδαμαντος ο οποιος δημοσιοποιησε ανοιχτα την διαφωνια του για την πολιτικη της ενωσης με την περιφημη φραση :

" Κατω απο τετοιες συνθηκες σημερα [αναφερεται στην κατασταση στην Ελλαδα και την σταση της κυπριακης εθνικοφροσυκης απεναντι στην Αριστερα] δεν ειμαι διατεθειμενος να πειθαρχησω σε ανεδαφικα και ανοητα συνθηματα και να θυσιασω ουδε το μικρο μου δακτυλακι".

Ο Αδαμαντος κατεβηκε και στις εκλογες του Βαρωσιου σαν ανεξαρτητος το 1953 και εξασφαλισε ενα αξιοσεβαστο ποσοστο. Ομως η τολμη του δεν ηταν ευρυτερο χαρακτηριστικο της εποχης. Παρα τους ενδοιασμους η κοινωνια συρθηκε ουσιαστικα στον "ενωτικο αγωνα" και μετα στην εθνικιστικη διαμαχη αναμεσα στις δυο κοινοτητες - και τις επιθεσεις και των δυο πτερυγων του εθνικισμου απεναντι στην αριστερα. Ειναι χαρακτηριστικο οτι σε μια απο τις

κηδειες ενος αριστερου που δολοφονηθηκε το 1958 απο την ΕΟΚΑ, υπηρχε στεφανι με το συνθημα "Ζητω η Αυτοκυβερνηση". Οι ενδοιασμοι και οι δευτερες σκεψεις εμφανιστηκαν οπως θα δουμε πιο κατω αρκετα πιο ανοιχτα την δεκαετια του 1960.

Παρα την συναισθηματικη φορτιση του ηγεμονικου εθνικου λογου και εν μερει την επιβολη του στο εσωτερικο των δυο κοινοτητων, η γεω-πολιτικη πραγματικοτητα δεν μπορουσε να αναιρεθει. Η Κυπρος παραμεινε ενας χωρος στην ανατολικη μεσογειο με σημαντικη γεω-πολιτικη θεση , η οποια καθοριζε την ιστορικη της μοιρα. Ηδη απο το 1945 η Τουρκια ειχε αντιδρασει στη παραχωρηση των Δωδεκανησων στην Ελλαδα - προτεινοντας καθεστως ουδετεροτητας. Κατα συνεπεια η εν δυναμει επεκταση του ελληνικου κρατους στην Κυπρο (μεσω της οποιας οι Κυπριοι φανταζονταν την ελευθερια τους τοτε) θα προκαλουσε τις Τουρκικες αντιδρασεις με μαθηματικη ακριβεια. Επιπλεον το τελος της αποικιοκρατιας στην Μεση Ανατολη σημαινε οτι η Δυση , και ιδιαιτερα η Βρεττανια που ειχε τον ελεγχο της Κυπρου δεν την παραχωρουσε σε αλλο κρατος - διακινδυνευοντας την πιο πολυτιμη ισως δυτικη βαση στην περιοχη . Γεω-πολιτικα η Κυπρος ειχε γινει πιο πολυτιμη. Σαν συνορο της Δυσης με την Μεση Ανατολη. Ισως η πραγματικη τραγωδια εκεινων των δεκαετιων να ηταν ακριβως η αδυναμια των Κυπριων να δουν τις γεω-πολιτικες δυναμικες που τους καθοριζαν και να μεταφρασουν την πραξη τους σε αυτα τα πλαισια.

Στην ουσια οι Κυπριοι λειτουργησαν οπως ενας αποικιοκρατουμενος πληθυσμος στη Μεση ανατολη, ο οποιος αναζητουσε τροπους απελευθερωσης και συγκροτησης της μετα-αποικιακης του κοινωνιας. Η δεκαετια του 40 χαρακτηριστηκε απο την αναδυση μαζικων διεκδικητικων κινηματων με εντονο πλεον το ζητημα του τελους της αποικιοκρατιας. Η αριστερα και οι κεντρωοι φιλελευθεροι συνεργατες της ειχαν μεν αποδεχτει την λογικη της ελληνικοτητας αλλα οι κινησεις τους ειχαν να καμουν

ουσιαστικα με τα εσωτερικα κυπριακα προβληματα. Αποδεχτηκαν την συζητηση για την αυτοκυβερνηση γιατι ουσιαστικα δεν μπορουσαν να αρνηθουν εφ'οσον η μαζικη τους πρακτικη τα προηγουμενα χρονια στηριζοταν στην λογικη του εκδημοκρατισμου. Οταν εγκαταλειφθηκε η τακτικη της αυτοκυβερνησης για το "ενωση και μονο ενωση" η λογικη δεν πηγαζε τοσο απο το ποσο εφικτο ηταν το συνθημα αλλα απο τις εσωτερικες πολιτικες συγκυριες (συνεργασια με την εθναρχια) και μια ευρυτερη γεω-πολιτικη στρατηγικη συμφωνα με την οποια το κυπριακο αντι-αποικιακο κινημα θα μπορουσε να λειτουργησει αποσταθεροποιητικα για το αποικιακο συστημα. Ακομα και στον χωρο της δεξιας τα πραγματα δεν ηταν ιδιαιτερα διαφορετικα . Το 1944 η Δεξια αρνηθηκε να συνεργαστει σε εκδηλωσεις για την Ενωση με την Αριστερα. Μετα την ηττα της Αριστερας στην Αθηνα η Δεξια επανηλθε σ' ενα ρητορικο ενωτισμο, ενω οι ηγετες της δεν επαψαν ποτε να ειναι η τοπικη εξουσια με την οποια εσυνεργαζονταν οι Βρὲττανοι. Η πραγματικη καινοτομια για την δεξια ηρθε με την εμφανιση της χαρισματικης προσωπικοτητας του Μακαριου την δεκαετια του 50. Αλλα ακομα και ο Μακαριος ενηργησε με βαση τις εσωτερικες δυναμικες της Κυπριακης κοινωνιας - εκμοντερνισμος, ριζοσπαστικοποιηση, πιεση απο τα αριστερα- και βασιστηκε στην ευρυτερη δυναμικη του αντιαποικιακου κηματος της περιοχης αλλα και παγκοσμια.

Στον χωρο των Τ/Κ ειχαμε ισως τις πιο ραγδαιες εξελιξεις. Η δυναμικη εμφανιση του ΑΚΕΛ στις εκλογες του 1943 αλλα και γενικοτερα το θετικο κλιμα για την ενωση οδηγησε στην δημιουργια του συνδεσμου ΚΑΤΑΚ , ο οποιος υπηρξε ο πυρηνας του Τ/Κ εθνικισμου στην περιοδο που ακολουθησε. Ο προσανατολισμος των Τ/Κ προς την Τουρκια σαν μηχανισμο σωτηριας απο τον ενωτισμο εγινε ουσιαστικα μετα τον β' παγκοσμιο. Αξιζει ωστοσο να σημειωθει και παλιν οτι μια σημαντικη μεριδα Τ/Κ εξακολουθησε να συμμετεχει στο κοινο εργατικο κινημα και γενικοτερα στις οργανωσεις της αριστερας μεχρι τα τελη της δεκαετιας του 50.

Για να γινει κατανοητο το πλαισιο στο οποιο διαμορφωθηκε μια κυπροκεντρικη ταση (της αριστερας) μεσα σε ενα ελληνοκεντρικο κλιμα πρεπει να κατανοησουμε την διαμορφωση τασεων και θεσμων στο επιπεδο της καθημερινοτητας. Ηδη εχει γινει μια αναφορα στη διαμορφωση κοσμικων πολιτικων θεσμων (παραλληλα με τους εκκλησιαστικους) οπως ενα πλαισιο αστικων δικαιωματων, συντεχνιων, συνεργατικων ιδρυματων, εκλογικων διαδικασιων (κοινοβουλευτικων η δημοτικων) και γενικοτερα μιας Δημοσιας σφαιρας στα πλαισια της οποιας διαμορφωνονταν μια ντοπια κοινη γνωμη. Αυτοι οι θεσμοι ηταν κατα κυριο λογο εκφραση του εσωτερικου εκμοντερνισμου της κυπριακης κοινωνιας κατω απο την επιδραση του Βρεττανικου φιλελευθερισμου αλλα και της τοπικης παραδοσης.

Σε μια αναφορα λ.χ του κυβερνητη την δεκαετια του 1930 στις πολιτιστικες ταυτισεις των Κυπριων εκφραζεται περισσοτερη ανησυχια για την μελλοντικη αναπτυξη ενος κινηματος για ανεξαρτησια - και ενω αναγνωριζεται η κυριαρχια στη δεδομενη στιγμη της ιδεολογιας της ενωσης , τονιζεται ταυτοχρονα οτι οι Κυπριοι ειναι ακομα "εθνικοι των περιοχων τους" -μια αναφορα στις τοπικες περιφεριακες ταυτοτητες που ηταν ακομη τοτε πολυ ισχυρες. Επιπροσθετα η δημιουργια δικοινοτικων συντεχνιων και συνεργατικων ιδρυματων ερχοταν ουσιαστικα σε αντιθεση με την παραλληλη αναπτυξη των δυο αλληλοαποκλειομενων εθνικισμων. Ομως μεχρι την δεκαετια του 50 οι δυο εθνικισμοι συνυπηρξαν χωρις ιδιαιτερες ~~ενδογενεις~~ αντιπαραθεσεις - οι Ε/Κ εκλεξαν , οπως ειδαμε, Τ/Κ δημαρχο το 1908, ο Τ/Κ Κεμαλικος βουλευτης ψηφισε υπερ της πλειοψηφιας το 1931 ενω το 1940 και οι δυο κοινοτητες κινητοποιηθηκαν υπερ του συμμαχικου αγωνα. Αυτη ,η φαινομενικα παραδοξη συνυπαρξη, ηταν ουσιαστικα αποτελεσμα ενος "υπολοιπου" της παραδοσιακης κουλτουρας της συνυπαρξης, το οποιο επιβιωσε της μεγαλης διαιρεσης που προωθησε ο εθνικισμος.

Ενα πιο εντονο στοιχειο αδιαιρετου "υπολοιπου" ηταν η αναπτυξη μιας τοπικης κουλτουρας η οποια διατηρησε την αυτονομια της παρα τον ηγεμονικο ρολο των εισαγωμενων κουλτουρων - της ελληνικης και της Τουρκικης. Η δεκαετια του 1920 ηταν και παλιν το κομβικο σημειο. Αν παρουμε σαν παραδειγμα την διαμορφωση της Κυπριακης γλωσσικης εκδοχης (η οποια φαινεται να αποτελει ενα στοιχειο διαφοροποιησης των κυπριων και την δεκαετια του 1990) η δεκαετια του 1920 αποτελεσε το ιστορικο σημειο που η παραδοσιακη προφορικη ποιηση μεταλλαχτηκε και σε γραπτη . Ανκαι σαφως υπηρχε ηδη το προηγουμενο του Β. Μιχαηλιδη, εντουτοις φαινεται οτι η μεταγραφη της Κυπριακης σε μοντερνα ποιητικη εκδοχη απο τον Δ. Λιπερτη αποτελεσε μια νευραλγικη στιγμη εκμοντερνισμου. Ο ιδιος ο Λιπερτης ανκαι εγραψε και ποιηματα φιλικα προς συγκεκριμενους Αγγλους (και ο ιδιος εργαζοταν στην Αγγλικη σχολη Λευκωσιας) η βασικη πολιτικη αιχμη του εργου ηταν μαχητικα ενωτικο. Ομως οι καινοτομιες του Λιπερτη ανοιξαν μια συζητηση αναμεσα στους διανουμενους για την κυπριακη διαλεκτικη ποιηση στο ευρυτερο πλαισιο συζητησεων για την γλωσσα (ειχε ηδη εισαχθει και στην Κυπρο η συζητηση για την δημοτικη και τηνκαθαρευουσα). Επιπλεον αυτο το κλιμα οδηγησε και στην αναδυση μιας νεας γενιας διαλεκτικων ποιητων , με προεξεχοντα το Π. Λιασιδη που αρχισε την ποιητικη του καριερα την δεκαετια του 20. Οι διαλεκτικοι ποιητες οι οποιοι υπηρξαν σημαντικο στοιχειο της λαικης πολιτιστικης ζωης μεχρι την δεκαετια του 60 δεν ειχαν μια ομοιομορφη ιδεολογια - ανκαι ειναι σαφες οτι οι πιο γνωστοι ανηκαν στην αριστερα . Εντουτοις η χρηση της κυπριακης σε καφενεια , πανηγυρια αλλα και πολιτικες συγκεντρωσεις σε μια εποχη ραγδαιου εκμοντερνισμου, σαφως δημιουργουσε και προοπτικες υπογειας αντιστασης στον εισαγωμενο λογο (γλωσσικα) απο την Ελλαδα και την Τουρκια. Ο Β. Γερμασοιτης , ενας λαικος ποιητης, το 1939 επεκρινε σε ενα κειμενο οσους δεν εθεωρουσαν αξια για δημοσια χρηση την Κυπριακη. Το κειμενο ειναι εκφραστικο ενος κλιματος που εθρεψε την υπογεια μεταλλαγη της παραδοσιακης κυπριακης κουλτουρας σε

μοντερνες εκδοχες. Ειναι επισης χαρακτηριστικο οτι στα επιχειρηματα του ο Γερμασοιτης χρησιμοποιει και την "αρχαια ελληνικη καταγωγη" της "τζιυπριωτιτζης" γλωσσας σαν νομιμοποιητικο επιχειρημα - δειγμα της σαφους ηγεμονιας του ελληνικου λογου στην συγκεκριμενη περιοδο. Ισως το πιο χαρακτηριστικο ποιημα που να εκφραζει την ιστορικη συνειδηση της κυπριακης γλωσσικης δημιουργιας να διατυπωθηκε απο τον Π. Λιασιδη προς το τελος της ζωης του,. και σαφως σε διαφορετικο ιστορικο - πολιτιστικο πλαισιο :

Μας τζι εν εσει τζ' η Τζυπρος μας δικη της ιστοριαν
τζαι σπηλιους του γρουσαφικου
τζι ουλλοι στον Παρθενωναν παν τζαι σγαφφουν με μανιαν
για να βρουν κουζες που τζαι που
[......]
Εγιω στην Τζυπρον εμεινα, Λιπερτης τζαι Βασιλης,
σπηλιους που σγαφαμεν καλα
τζ'ηυραμεν πραμαν πολικο, τζι ας ητουν τελεια δειλις
μεσα στου κοσμου τα μυαλα." **[Νεκατωμενοι Αερηες]**

Παρα την επικρατηση του γραπτου λογου σαν συμβολο status και ηγεμονικης κουλτουρας , ο προφορικος λογος διατηρησε μια σημαντικη παρουσια στη καθημερινοτητα . Μια παρουσια που ενισχυθηκε σημαντικα με την εμφανιση του Ραδιοφωνου και την καθιερωση του κυπριωτικου σκετς σαν της πιο δημοφιλους εκπομπης μεχρι την δεκαετια του 90 . Το κυπριωτικο σκετς λειτουργησε ουσιαστικα σαν μια συλλογικη αφηγηση της μεταβασης της Κυπριακης κοινωνιας απο την παραδοσιακη στην Μοντερνα κοινωνια.

ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1920-60

ΣΥΣΤΕΜΙΚΟ Αποικια - μεσανατολικος χωρος - Ελλαδα/ Τουρκια/Κυπρος

<u>Συνοριακος χωρος Αποικιακου Κεντρου- Μεσης Ανατολης</u>

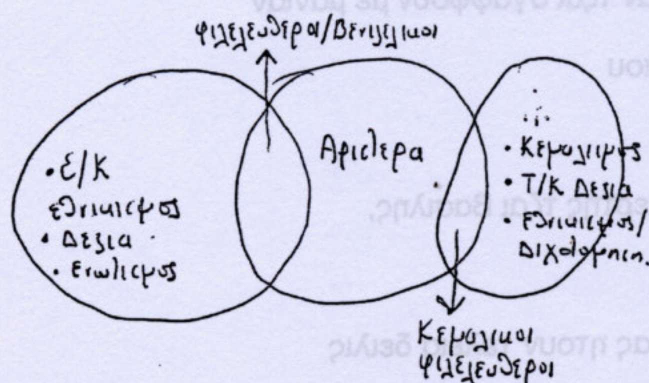
ΔΟΜΙΚΟ **<u>Ηγεμονικη ιδεολογια Ελληνισμου/Τουρκισμου - Δεξια</u>**

Αναπτυξη τοπικης Δημοσιας Σφαιρας - Κοσμικων θεσμων

<u>Δικοινοτικα Ταξικα κινηματα - Κινημα Αριστερας</u>
(Κυπροκεντρικη πρακτικη)

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΑΚΟ **<u>Εκμοντερνισμος- αναπτυξη αυτονομης τοπικης κουλτουρας</u>**

ΣΥΝΟΡΙΑΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

γ) <u>Η Δημοσια εμφανιση της Κυπριακης συνειδησης</u> (1960-2000)

Τα ~~παραπανω~~ στοιχεια (η δημιουργια νεωτερικων θεσμων που διαφοροποιουσαν την Κυπριακη κοινωνια απο την Ελλαδα και την Τουρκια και η επιβιωση και μεταλλαγη παραδοσιακων "υπολοιπων") αποτελεσαν ουσιαστικα την βαση πανω στην οποια οικοδομηθηκε (θετικα και αρνητικα) η εικονα της κυπριακης συνειδησης την δεκαετια του 60. Ο ορος εμφανιστηκε και στις δυο του εκδοχες στα πρωτα χρονια της ανεξαρτησιας . Στην αρνητικη του εκδοχη εμφανιστηκε στο προγραμμα της παραστρατιωτικης οργανωσης του τοτε υπουργου εσωτερικων - σαν μια απο τις απειλες που θα αντιμετωπιζε η εν λογω οργανωση. Ο ορος κυπριακη συνειδηση σ'αυτο το πλαισιο σημαινε την πιθανοτητα να υπονομευτει η ελληνικη συνειδηση απο

την ανεξαρτησια - ουσιαστικα απο την επεκταση των θεσμων της κοινωνιας των πολιτων. Σ' αυτα τα πλαισια η "Οργανωση" αναλαμβανε να παιξει τον ρολο του αστυνομικου της συνειδησης - ενα ρολο με προιστορια οπως ειδαμε τουλαχιστον απο την δεκαετια του 30. Και μια πρακτικη που ειχε εμπεδωθει και καθιερωθει σαν πολιτικη πρακτικη απο την ΕΟΚΑ του 55-59 η οποια εκτος απο αντι-αποικιακο αγωνα ειχε επισης αποδυθει σε ενα αγωνα τρομοκρατησης των αντιφρουντων - καθιερωντας ενα κλιμα φοβου απεναντι στις αποψεις της Δεξιας και της ακροδεξιας, οπως παρατηρησε και ο P. Loizos.

Ταυτοχρονα εμφανιστηκαν και δυο αλλα αντιθετης κατευθυνσης κειμενα. Ο Λανιτης δημοσιευσε ενα σημαντικο κειμενο με τιτλο "Η μοιρα μας " οπου εξεθετε με σαφηνεια την φιλευθερη αποψη για αναπτυξη μιας αστκης δημοκρατιας χωρις εθνικους διαχωρισμους. Μια γενναια αποψη χωρις ωστοσο ενα πολιτικο χωρο να την εκφρασει καθως η Ε/Κ πολιτικη πολωθηκε συντομα αναμεσα στην ακροδεξια που θεωρουσε τον εαυτο της εκφραστη της κυριαρχης ιδεολογιας - και πιο πρακτικα των συμφεροντων του ελληνικου κρατους στην Κυπρο - και την πλειοψηφια που ταυτιστηκε με την σταδιακη απαγκιστρωση του Μακαριου απο το οραμα της ενωσης και την υποταγη στα θεληματα της Αθηνας (του εθνικου κεντρου οπως ονομαζοταν τοτε). Η αλλη πιο αμεση και ακαδημαικη αναφορα στην κυπριακη συνειδηση ειναι του Θ. Παπαδοπουλου σε ενα μνημειωδες κειμενο για τις διαγνωσεις και προεκτασεις του.

Στο κειμενο "Η κριση της Κυπριακης συνειδησης" (οπου η εννοια της κυπριακης συνειδησης αναφερεται στη συλλογικη ταυτοτητα των Ε/Κ) ο Παπαδοπουλος ξεκινα με μια ενδιαφερουσα και προφητικη διαπιστωση. Διαγνωνει, μολις 4 χρονια μετα την ΕΟΚΑ μια αυξανομενη απροθυμια των Κυπριων για την ενωση. Αυτη η υπογεια αλλα σταθερη ταση της δεκαετιας του 60 θα τονιστει ιδιαιτερα μετα την καθοδο της μεραρχιας στην Κυπρο το 1964 και τις σε μεγαλο βαθμο συμβολικες αντιπαραθεσεις αυτου του

εκστρατευτικου σωματος με την πλειοψηφια των Κυπριων. Η διαπιστωση για αυτη την μετακινηση των Κυπριων εναντια στην ενώση (η υπερ της ανεξαρτησιας) τονιστηκε και απο τον τοτε υπουργο Αμυνας της Ελλαδας (τον κ. Γαρουφαλια) αλλα και απο την ενωτικη παραταξη. Αξιζει ιδιαιτερης μνειας σ'αυτο το πλαισιο η αναφορα του κ. Τ.Ευδοκα ο οποιος στην αναλυση του για αυτη την στροφη πολιτικοποιει για πρωτη φορα με σαφηνεια το γλωσσικο ζητημα. Συμφωνα με τον κ. Ευδοκα η αυξανομενη δυσπιστια των Ε/Κ απεναντι στους Ελληνες, ιδιαιτερα μετα την παρουσια της μεραρχιας οφειλοταν σε ενα κομπλεξ κατωτεροτητας που ειχαν οι Κυπριοι απεναντι τους λογω του γεγονοτος οτι δεν μιλουσαν "τα σωστα ελληνικα". Η παρατηρηση δεν ηταν βεβαια λανθασμενη - οντως η γλωσσα δημιουργουσε διαφοροποιησεις. Ομως η ερμηνεια "για αισθημα κατωτεροτητας" πηγαζε περισσοτερο απο την οπτικη του ιδιου του συγγραφεα ο οποιος θεωρουσε αυτονοητη την υπαρξη ανωτερων και κατωτερων γλωσσων. Απο μια κοινωνιολογικη σκοπια θα μπορουσε καποιος αντιθετα να δει στην συνειδητοποιηση του γλωσσικου διαχωρισμου μια μορφη αντιστασης των κυπριων στην εθνικη αποικιοκρατια του ελληνικου κρατους στην Κυπρο.

Ο κ. Παπαδοπουλος στην αναλυση του δεν περιοριζεται ωστοσο στις προσφατες εξελιξεις στην προσπαθεια του να ερμηνευσει την κριση και τις αντιφασεις της εποχης του. Προχωρει αντιθετα σε μια ιστορικη θεωρηση συμφωνα με την οποια η διαφοροποιηση " του κυπριακου ελληνισμου" οπως ονομαζει τους Ε/Κ απο τον "μητροπολιτικο ελληνισμο" εχει ιστορικες ριζες και αναγεται ουσιαστικα στην διαφορετικη ιστορικη πορεια και εμπειρια της Κυπρου σε σχεση με την Ελλαδα απο την εποχη της αποχωρησης της Κυπρου απο την Βυζαντινη Αυτοκρατορια. Αυτη η θεση εχει αναλυθει σε εκταση απο τον Μ. Ατταλιδη στο εργο του "Cyprus: Nationalism and international politics". Συμφωνα με τον Ατταλιδη στον 20ο αιωνα τουλαχιστον υπηρξαν δυο παραγοντες που οδηγησαν σταδιακα στην διαμορφωση

διαφορετικων ιστορικων εμπειριων απο τους Κυπριους σε σχεση με τους Ελληνες :

α) Η διεθνης γεωπολιτικη συγκυρια που εφερε τους Κυπριους να ταυτιστουν με το παγκοσμιο αντι-αποικιακο κινημα και μετα την ανεξαρτησια με το κινημα των αδεσμευτων (και να διατηρουν μια φιλικη σχεση με το σοσιαλιστικο στρατοπεδο και την ΕΣΣΔ) ενω η Ελλαδα ηταν μια ανεξαρτητη χωρα απο τον 19ο αιωνα που ειχε ουσιαστικα κλεισει τον κυκλο της επεκτασης και της εθνικης της συγκροτησης απο το 1922. Επιπροσθετα η Ελλαδα μετα τον β' παγκοσμιο ηταν ουσιαστικα οχι απλα ταγμενη αλλα σε σχεση εξαρτησης απο την Δυτικη συμμαχια - με τους οποιους οι Κυπριοι βρισκονταν σε αντιπαραθεση. Ιδιαιτερα μετα το 1964 και την προωθηση εκ μερους της Δυτικης συμμαχιας σχεδιων για διχοτομηση της Κυπρου (οπως το περιφημο σχεδιο Ατσεσον) και συγκυριαρχια Ελλαδας Τουρκιας στο νησι. Η Κυπρος με αυτην την εννοια ανηκε σε αλλη ιστορικη στιγμη και γεω-πολιτικη συγκυρια.

β) Η διαμορφωση στο εσωτερικο της Κυπρου τασεων, θεσμων και δυναμικων που δεν ταυτιζονταν με την ιδεολογια της ενωσης - εστω και αν τυπικα δεν την αμφισβητουσαν λογω του ηγεμονικου της ρολου αλλα και του κλιματος της εποχης . Αναφερει 4 παραγοντες σ' αυτο το πλαισιο:

1) την υπαρξη ενος μαζικου νομιμου κομμουνιστικου κινηματος που δεν ειχε να κερδισει απο την ενωση και κατα συνεπεια στηριζε αποφασιστικα την ανεξαρτησια

2) την αναπτυξη αυτονομων θεσμων και δυναμικων στα πλαισια της Βρεττανικης αποικιοκρατιας οι οποιοι παρειχαν στους Κυπριους μια διαφορετικη αντιμετωπιση κοινωνικων αλλα και πολιτιστικων ζητηματων - μια χαρακτηριστικη διαφορα (περα απο τους θεσμους που αναφερονται πιο πανω) ηταν τα διαφορετικα μοντελα οργανωσης της δημοσιας ζωης και του

κρατικου μηχανισμου - στη Κυπρο ειχε γινει βιωμα το Αγγλο-σαξωνικο μοντελο ενω στην Ελλαδα επικρατουσε το Γερμανικο μοντελο οπως ειχε ημιτελως εφαρμοστει στην οθωμανικη πραγματικοτητα του 19ου αιωνα.

3) Την αναπτυξη συμφεροντων υπερ της ανεξαρτησιας - και εδω η αναφορα καλυπτει ιδιαιτερα τον χωρο της δεξιας ο οποιος χρησιμοποιουσε φραστικα της ενωση σαν ιδεολογια - ιδιαιτερα σαν αντικομμουνιστικη ιδεολογια με δεδομενο οτι το ΚΚΕ στην Ελλαδα ηταν παρανομο. Τοσο η αστικη ταξη οσο και τα μελη και οπαδοι της ΕΟΚΑ που επανδρωσαν τον κρατικο μηχανισμο ειχαν σαφως αναπτυξει οικονομικα συμφεροντα που στηριζονταν στη διατηρηση του ανεξαρτητου κυπριακου κρατους.

4) Η σχεση των Ε/Κ και των Τ/Κ ηταν διαφορετικη (πιο φιλικη) απο οτι αυτη των Τουρκων και των Ελληνων - κατι που δημιουργουσε διαφορετικες δυναμικες στο εσωτερικο της κοινωνιας.

Σε αυτα τα πλαισια το αρθρο του Παπαδοπουλου θα μπορουσε να θεωρηθει ιστορικο στην διατυπωση του ζητηματος. Ειναι ομως επισης αξιοσημειωτη η καταληξη του αρθρου. Αφου αναφερεται σε 3 δυνατοτητες εξοδου απο την κριση (αναπτυξη κυπριακης εθνικης συνειδησης, ενωση, ανεξαρτησια με παραλληλη διατηρηση της ελληνικης πολιστικης παραδοσης) απορριπτει τις πρωτες δυο ενω σχεδον προφητικα διαγνωνει οτι η τριτη παραλλαγη , η οποια εφαρμοζοταν (και συνεχιζει ουσιαστικα να εφαρμοζεται μεχρι σημερα) απλα ανβαλει την κριση χωρις να την αντιμετωπιζει. Η εκρηξη της κρισης την περιοδο 70-74 ηταν ουσιαστικα μια επιβεβαιωση της διαγνωσης του.

Η πολιτικη κατασταση που διαμορφωθηκε αναμεσα στο 1964 και το 1974 ηταν ιδιομορφη - θα μπορουσε να χαρακτηριστει σαν η περιοδος της ελληνοκυπριακης ηγεμονιας. Σ' αυτη τη περιοδο δημιουργηθηκε ενα τεραστιο λαικο κινημα γυρω απο την χαρισματικη φυσιογνωμια του Μακαριου. Αυτο το κινημα ~~περασε~~ χαρακτηριστηκε την περιοδο 64-68 απο ρητορικες διακηρυξεις για "ατοφια

ενωση" που λειτουργουσε ουσιαστικα ανασταλτικα για την ρεαλιστικη πιθανοτητα της ενωσης - η οποια συνεπογοταν την διπλη ενωση. Το 1968, ο Μακαριος κατεβηκε στις προεδρικες εκλογες με το συνθημα του "εφικτου" το οποιο προσδιοριζε για πρωτη φορα την ανεξαρτησια σαν την πολιτικη επιλογη των Ε/Κ. Τα επομενα η εντονη αντιπαραθεση Χουντας -Μακαριου και οι προσπαθειες για εσωτερικη υπονομευση του προεδρου απο την ακροδεξια δημιουργησαν ενα εντονο κλιμα αντιπαραθεσης στο οποιο η κυπριακη συνειδηση εκφραστηκε δυναμικα στο πολιτικο πεδιο σαν υπερασπιση της ανεξαρτησιας. Ωστοσο το μετωπο των Μακαριακων περιλαμβανε ουσιαστικα δυο τασεις -την αριστερα και την κεντροδεξια. Ο κυριος ογκος της αριστερας που εκφραζοταν απο το ΑΚΕΛ παρεμεινε αποκλεισμενο απο την εξουσια και λειτουργουσε ουσιαστικα σαν "νομιμοφρων αντιπολιτευση". Αντιθετα η κεντροδεξια ταση μονοπωλουσε την εξουσια και εν μερει η αντιπαραθεση της με την ακροδεξια πηγαζε απο τις διεκδικησεις για διαχειρηση αυτης της εξουσιας. Η πιο ουσιωδης διαφορα των δυο τασεων αφορουσε την αντιμετωπιση των Τ/Κ. Για την αριστερα, εστω και διατυπωμενο διστακτικα, η θεση αρχης ηταν η επανενταξη των Τ/Κ στην πολιτικη ζωη - αντιθετα για την κεντροδεξια ταση ο περιορισμος των Τ/Κ στους θυλακες ηταν και ενας μηχανισμος ασκησης πιεσης στην ηγεσια της κοινοτητας για υποχωρησεις. Για την αριστερα ο απωτερος στοχος ηταν να αποεγκλωβιστουν και οι δυο κοινοτητες απο τον εθνικισμο και κινηθουν απο κοινου σε "αγωνες για την κοινωνικη προοδο". Αντιθετα για την κεντροδεξια ο βασικος στοχος ηταν η εμπεδωση της Ε/Κ ηγεμονιας τοσο απεναντι στην μειονοτητα οσο και απεναντι στο ελληνικο κρατος.

Το 74 υπηρξε καταλυτικο. Το πραξικοπημα αλλα και η εκτεταμενη αντισταση (σε καποιο σταδιο τις δυο πρωτες μερες η αντισταση ελεγχε ουσιαστικα την δυτικη Κυπρο) δημιουργησαν μια απελευθερωση απο το ηγεμονικο πλαισιο του ελληνοκεντρισμου και αναπτυχθηκαν τασεις με σαφη κυπροκεντρικη κατευθυνση. Αξιζει να σημειωθει οτι στις αναμνησεις του προεδρου της

χουντικης κυβερνησης ενας βασικος λογος για το πραξικοπημα ηταν η προσπαθεια του Μακαριου (οπως αυτοι την εβλεπαν) να προωθησει την Κυπριακη συνειδηση - ανεφερε χαρακτηριστικα τις προσπαθειες για αντικατασταση των ηρωων της ελληνικης επαναστασης με ηρωες του 55-59. Αξιζει επισης να αναφερθει οτι στο "κατηγορητηριο " των 3 μητροπολιτων εναντιον του Μακαριου μια απο τις κατηγοριες ηταν και αυτη της προωθησης της κυπριακη συνειδησης.

Μετα την πτωση της χουντας η κυπριακη ανεξαρτησια αναγνωριστηκε στα πλαισια του δογματος " Η Κυπρος αποφασιζει και η Ελλας συμπαρισταται". Ομως οι Ελληνικες παρεμβασεις δεν ελειψαν και μαλιστα ειρωνικα ενταθηκαν μετα την ανοδο του ΠΑΣΟΚ στην εξουσια στην Ελλαδα - την δεκαετια του 60 ο Α. Παπανδρεου ηταν ακραιφνης υποστηριχτης της κυπριακης ανεξαρτησιας. Μια ακομα αποδειξη ισως οτι η μορφη του κυπριακου δεν ειναι θεμα προσωπων αλλα δομικων σχεσεων - στην προκεμενη περιπτωση το ΠΑΣΟΚ συνεχιζε να βλεπει την Κυπρο σαν χωρο επιρροης της ελληνικης εξωτερικης πολιτικης.

Τη δεκαετια του 70 τα ιστορικα αποθημενα του κυπροκεντρισμου εκφραστηκαν εντονα και διεκδικητικα στη δημοσια σφαιρα: Η κυπριακη σημαια αρχισε να εμφανιζεται μαζικα στα συλλαλητηρια , εμφανιστηκε ο Νεοκυπριακος Συνδεσμος σαν εκφραση μιας ευρυτερης προβληματικης που διαπερνουσε την κοινωνια, δημοσιευτηκε η ιστορια του Κ. Γραικου η οποια σηματοδοτει μια ερμηνευτικη στροφη στην κυπριακη ιστοριογραφια του 20ου αιωνα με την εμφαση της στην αντιπαραθεση του κυπριακου λαου με τους ξενους κατακτητες (στους οποιους συμπεριλαμβανει και τους ελληνες). Υπηρξε ταυτοχρονα και μια μετατοπιση στην ηγεμονικη κουλτουρα και στην επισημη ιστοριογραφια με τον τονισμο της ανεξαρτησιας σαν αδιαμφισβητητου γεγονοτος και των σχεσεων με τους Τ/Κ σαν σχεσεις συνυπαρξης που διαταραξε ο τουρκικος εθνικισμος.

Οι δημοσιες αντιπαραθεσεις για την ταυτοτητα αρχισαν στα μεσα της δεκαετιας του 80 με μια σερα συζητησεων και τοποθετησεων που οδηγησαν στην διαμορφωση 2 γενικων πολιτικων και πολιτιστικων θεσεων: της κυπροκεντρικης και της ελληνοκεντρικης. Σε ενα γενικο πλαισιο θα μπορουσε καποιος να συμφωνησει με το ιστορικο σχεδιασμα που παρουσιαζει ο Ν. Περιστιανης στο αρθρο οπου αναλυει τον πιο πανω διαχωρισμο σαν μια σημαντικη συνισταμενη της συχρονης Κυπριακης πολιτικης. Συμφωνα με αυτο το σχεδιασμα υπηρξε μια ανοδος του κυπροκεντρισμου μετα το 74 και μια μεταστροφη , με ανοδο του ελληνοκεντρισμου , μετα τα τελη της δεκαετιας του 80. Σε αυτα τα πλαισια θα μπορουσε καποιος να αναλυσει ακομα και κυκλους εμφανισης και ανοδου των δυο τασεων στην ιστορια του αιωνα οπως αναλυθηκε προηγουμενως. Ομως αξιζει να τονιστουν και οι ιδιομορφιες της παρουσας περιοδου. Ανκαι ο ελληνοκεντρισμος γνωρισε μια ανοδο την δεκαετια του 90 εντουτοις ειναι ισως η πρωτη φορα που δεν ειναι ηγεμονικος στο επιπεδο του να καθοριζει την συζητηση. Η πραγματικη καινοτομια της περιοδου ειναι η ξεκαθαρη υπαρξη μιας κυπροκεντρικης οπτικης η οποια διατυπωνεται δημοσια και διεκδικιτικα απεναντι στον ελληνοκεντρισμο. Αντιθετα ειναι ο ελληνοκεντρισμος ο οποιος εστω και απο θεση εξουσιας, κατα την διακυβερνηση Κληριδη, αναπτυσσει τα επιχειρηματα του στο πλαισιο της αποδοχης, υπερασπίσης της ανεξαρτησιας και της Κυπριακης Δημοκρατιας. Ο ελληνοκεντρισμος διεκδικει σημερα αυτα που ηταν οι θεσεις των Ανεξαρτησιακων την δεκαετια του 60 - την τριτη , ασταθη πιθανοτητα στην αναλυση του Θ. Παπαδοπουλου.

Η δεκαετια του 90 χαρακτηριστηκε απο την εντονη αντιπαραθεση γυρω απο τα θεματα ταυτοτητας σε μια σειρα απο ζητηματα - πανεπιστημιο, επαναπροσεγγιση, γλωσσικο, αντιπαραθεση συμβολων (σημαιων και συνθηματων σε συλλαλητηρια) . Αυτη η αντιπαραθεση σε αντιθεση με την δεκαετια του 60 ειναι δημοσια και φαινεται να εχει προσελκυσει και το ενδιαφερον των νεο-εμφανιζομενων κοινωνικων επιστημων. Δυο κειμενα , ενα

ανθρωπολογικο και ενα κοινωνιολογικο φαινεται να τεκμηριωνουν και να προσεγγιζουν αναλυτικα αυτη την αντιπαραθεση.

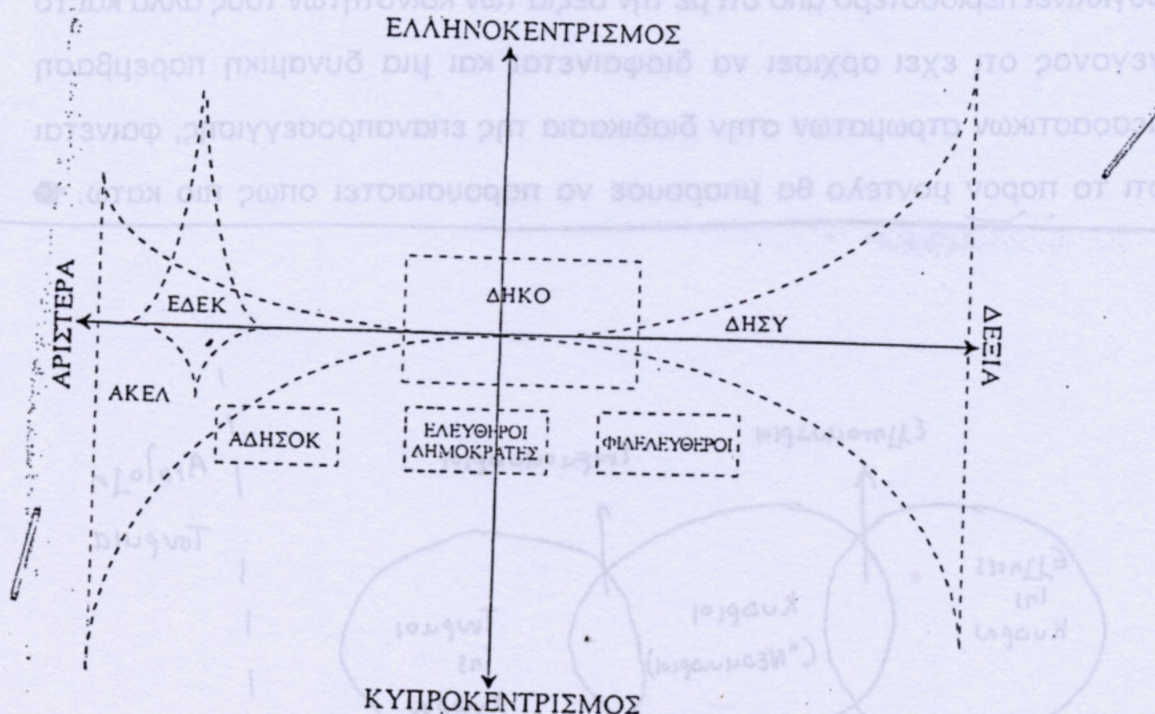
Το ανθρωπολογικο κειμενο ανηκει στον Γ.Παπαδακη (βασιζεται στην ερευνα για το διδακτορικο του) και κανει μια προσπαθεια αναλυσης των διαφοροποιησεων στην ταυτοτητα των Ε/Κ με βαση τις αφηγησεις των ατομων με τους οποιους εργαστηκε ο ερευνητης . Το βασικο μοντελο της ταυτοτητας που παρουσιαζει στηριζεται στο διλημμα των Ε/Κ αναμεσα στη ταυτιση τους με τη Κυπρο (και κατ'επεκταση την προσεγγιση με τους Τ/Κ) η την Ελλαδα. Αν το διλημμα θεωρηθει σαν πολοι αναμεσα στους οποιους κινουνται τα ατομα (Ελληνας ----------- Κυπριος) τοτε η βασικη δομη που εισηγειται η ανθρωπολογικη μελετη προσεγγιζει απο μια αλλη σκοπια το συνοριακο μοντελο που συζητηθηκε πιο πανω. Εξισου ενδιαφερουσα ωστοσο ειναι και η αναλυση του κ Παπαδακη για τους διαχωρισμους Αριστερας και Δεξιας στην αντιληψη για τις πολιτικες αφηγησεις για την ταυτοτητα και την ιστορια:

	Πλοκη	Ταυτοτητα	Περιοχη
ΑΚΕΛ	Ιστορια της Κυπρου	Ντοπιοι:Κυπριοι Ξενοι: Ελληνες-Τουρκοι	Κυπρος
ΔΗΣΥ	Ι στορια της Ελλαδας	Ντοπιοι: Ελληνες Ξενοι: Τουρκοι	Ελλαδα, Τουρκια Κυπρος

Η κοινωνιολογικη μελετη αναφερθηκε ηδη πιο πανω και ανηκει στον Ν. Περιστιανη . Σε μια προσπαθεια σκιαγραφησης της αντιπαραθεσης για την ταυτοτητα μετα το 74 , ο κ Περιστιανης κατεγραψε στο πιο κατω σχημα τις διαφοροποιησεις στο πολιτικο σκηνικο με βαση τους αξονες:Αριστερα-Δεξια.

Κυπροκεντρισμος-ελληνοκεντρισμος αναδεικνυοντας ετσι την διαμαχη για την ταυτοτητα σε ουσιωδες συστατικο της συγχρονης πολιτικης ζωης.

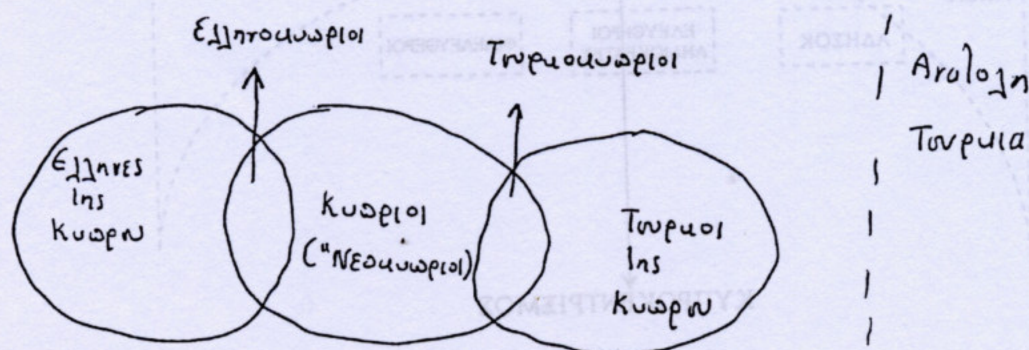
Διάγραμμα 2

Αναλογοι διαχωρισμοι εμφανιζονται και στην Τ/Κ κοινοτητα - σε αυτην την κοινοτητα αρχισε να εμφανιζεται ενα κινημα διαφοροποιησης απο την Τουρκια απο την δεκαετια του 70 και στη δεκαετια του 90 φαινεται να εχει παρει πολιτικες διαστασεις αναλογες με αυτες στην Ε/Κ κοινοτητα. Σε ενα αλλο κειμενο του ο Γ. Παπαδακης αναλυει τις αφηγησεις που υπαρχουν για τα γεγονοτα του 74 και παρατηρει:

" Ετσι , οπως και οι αριστεροι Ελληνοκυπριοι, οι αριστεροι Τουρκοκυπριοι δημιουργουσαν μια "φαντασιακη κοινοτητα" Κυπριων, τονιζοντας τις ομοιοτητες τους με τους Ελληνοκυπριους και τις διαφορες απο τους εποικους και γενικα τους Τουρκους, για τους οποιους εξεφραζαν, ως επι το πλειστον, αρνητικα σχολια. "

Σε αυτα τα πλαισια θα μπορουσαμε να υποστηριξουμε οτι ζουμε ηδη (και αυτο ειναι και το πλαισιο των αντιπαραθεσεων για την ταυτοτητα αυτην την δεκαετια) μια νεα οργανωση της δομης του συνοριακου μοντελου. Με δεδομενο το γεγονος οτι η αριστερα των δυο κοινοτητων φαινεται να συγκλινει περισσοτερο απο οτι με την δεξια των κοινοτητων τους αλλα και το γεγονος οτι εχει αρχισει να διαφαινεται και μια δυναμικη παρεμβαση μεσοαστικων στρωματων στην διαδικασια της επαναπροσεγγισης, φαινεται οτι το παρον μοντελο θα μπορουσε να παρουσιαστει οπως πιο κατω.

Ο προσδιορισμος της κεντρωας θεσης με τον ορο"νεοκυπριοι" πηγαζει απο την χρηση της λεξης - χρηση η οποια αναφερεται στο πολιτικο πλαισιο σε δυο εννοιες: 1) της επαναπροσεγγισης και 2) της ανοιχτης η εμμεσης θεσης οτι οι Κυπριοι ειναι διαφορετικοι τοσο απο τους Ελληνες οσο και απο τους Τουρκους. Ταυτοχρονα η εννοια Νεο-Κυπριος αποδιδει ιστορικα σωστα την μεταβαση μιας μεριδας της κοινωνιας απο τις διαχωριστικες εθνικες ταυτοτητες στη ταυτοτητα του Κυπριου πολιτη ~~που θεωρει τις εθνικες ταυτοτητες παραδοσιακα καταλοιπα.~~

ΕΠΙΛΟΓΟΣ : Η ΓΕΦΥΡΑ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΝΟΡΟ

Με βαση τα πορισματα αυτης της μελετης οταν μια κοινωνια βρεθει στο συνορο της γεωπολιτικης της εποχης της ,και δεν απορροφηθει πληρως απο το ενα η το αλλο στρατοπεδο στο βαθμο που να μετατραπει σε συνοριακο φυλακιο, παραγει μια δομη ταυτοτητας η οποια εσωτερικευει το συνορο επιτρεπωντας ωστοσο μια εσωτερικη επικοινωνια. Αν οι δυναμεις στο κεντρο που συγκρατουν τα δυο ακρα τα οποια ταυτιζονται με τα αντιπαλα στρατοπεδα ειναι αρκετα δυνατες τοτε ο συνοριακος χωρος, παρ' ολες τις δυσκολιες καταφερνει να επιβιωσει - και να ανθισει σαν εμπορικο κεντρο. Ομως η πραγματικη προοπτικη ενος τετοιου αυτονομου συνοριακου χωρου μπορει να αναδειχθει οταν καταφερει αυτος ο χωρος να μετατραπει απο συνορο σε γεφυρα- με βαση τα δεδομενα αυτος ο ρολος ειναι και η ουσιωδης μορφη μεσα απο την οποια μπορει να αναπτυχθει η ιδια η ανεξαρτησια του συνοριακου χωρου - οι πολλαπλοι δεσμοι ειναι η ασφαλεια του. Και αυτη ειναι ισως η προοπτικη της Κυπρου και στο μελλον.

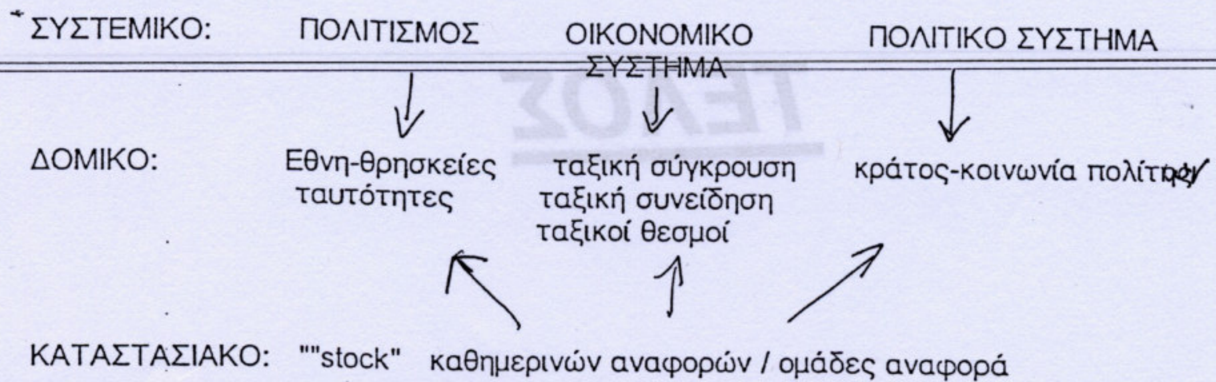
Το παραπανω μοντελο αναπυχθηκε οταν μεσα απο την μελετη των πολιτιστικων μεταμορφωσεων της νεωτερης Κυπρου αρχισε να αναδυεται ενα μοντελο πολλαπλων ταυτοτητων κατω απο τις μονοδιαστατες διακυρηξεις του εθνικου λογου. Το 1993 ειχα ονομασει αυτες τις εσωτερικες διαφοροποιησεις ethnic groups με βαση τις διαφορετικες τους ταυτισεις για τον χωρο και τον χρονο - ειχα εισηγηθει τοτε την υπαρξη 3 τετοιων ομαδων την δεκαετια του '90 στη Κυπρο : Ελληνων, Τουρκων, Κυπριων. Η επεκταση της μελετης στο ιστορικο πεδιο του 20ου αιωνα και η υιοθετηση της εισηγησης του Θ. Παπαδοπουλου για το συνοριακο μοντελο οδηγησε στην οργανωση της υλης οπως εμφανιστηκε σ' αυτη τη μελετη. Σαφως για να μπορει να εχει ευρυτερη αναλυτικη χρησιμοτητα το μοντελο θα πρεπει να δοκιμαστει και σε αλλες παροποιες περιπτωσεις. Αν υπαρχει ομως ενα

σχετικα καθαρο μηνυμα απο αυτη την εργασια ειναι οτι οι ταυτοτητες μεταλλασονται ιστορικα και προσδιοριζονται σε σχεση με το πολιτικο-πολιτιστικο περιβαλλον. Κατα συνεπεια μια συνολικη ταυτοτητα για ενα πληθυσμο (αν θελουμε να αποφυγουμε τις επιβολες που εμφανιζονται σαν επιλογες απο τον εθνικο λογο) μαλλον θα πρεπει να αναζητηθει στα πλαισια μιας δομης δικυμανσεων και μετατοπισεων. Τουλαχιστον η ταυτοτητα των Κυπριων του 20ου αιωνα ειναι αδυνατο νομιζω να νοηθει μονοσημαντα - αν αναζητουμε μια συνολικη εμπειρια (αυτο συνυπαγεται η εννοια του -ισμου σαν μοντερνου αναλυτικου πλαισιου η ιδεολογιας) . Χρειαζεται να γινει κατανοητη σαν δομη - εστω και αν φορεας αυτης της δομης σαν μορφη συνειδησης ειναι η ομαδα που λειτουργει αναμεσα στις αντιμαχομενες αποκλινουσες ομαδες.

Οι πιο κατω πινακες ειναι μια περιληπτικη παρουσιαση της ανλυσης αυτης της μελετης.

ΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ:

ΚΥΠΡΟΣ 20ος ΑΙΩΝΑΣ

ΣΥΣΤΕΜΙΚΟ:	Κυπριωτισμός συνοριακή εμπειρία	ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΡΑΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ (σφαίρες επιρροής)
ΔΟΜΙΚΟ:	Ορθόδοξία-Σουνιτισμός Ελληνισμός-Τουρκισμός	*θεσμοί καπιταλιστικής ηγεμονίας *θεσμοί ταξικής αντίστασης κοινοτικής αλληλεγγύης (συντεχνίες-συνεργατισμοί)	Αντι-αποικιακο κίνημα Αδέσμευτοι Κυπριακή Δημοκρα-τία
ΚΑΤΑΣΤΑ-ΣΙΑΚΟ:	Κυπριακή Λαϊκή Κουλτούρα Υπόλοιπα:γλώσσα, παράδοση, συμβίωση, γεωγραφία	τοπικα καφενεία συντεχνίες, οικογένεια,	τοπικές διοικήσεις

(67)

ΤΕΛΟΣ

καί τώρα μπορείτε νά παρακολουθήσετε της είδήσεις μας.

